Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

шинарин,
17
январь 1970 шу.
№ 7 (4880).
Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

Кердача коталонашка

Коммунисташа, мехкарча беррига къахьегамхоша юкъ КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленумен СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессен итогаш. Хоьш ма дарра, КПСС ЦК Пленумо СССР Лакхехьарча Совето 1970 шера мехкан халкъа бахаман дегIаболлабара Пачхьалкхан плана-ген Пачхьалкхан бюджетаген. КПСС ЦК Пленумо къобалъяь халкъа бахаман плани бюджети СССР Лакхехьарча Совето масса оагIорахьара йийца а йийцай, чIагIъ а дий.

Центральни Комитета Пленумо хаалийтар «Арахьарчеи чуьрчи политикан дакъе КПСС ЦК Политбюрос чакхдаьккхача практически гIуллакхий хьакъехьа» КПСС ЦК Генеральни секретара нох. Л. И. Брежнева бочча хоамига, массо рогIа а болаш къобалъдир КПСС ЦК Политбюро гIуллакхаш.

Боккха политически экономически доагIIам болаш я КПСС ЦК декабрьски Пленумен СССР Лакхехьарча Совета сессен решенеш.

Центральни Комитета Пленумо чIоаргга, массо оагIорахьара анализ йир вай экономикагарча хьалан а дегIаахара перспективаштан, коммунизм хьалъяра хIоаварча агIорч парте политически организаторски болхан декхарашта, хьалхехкай ук тIеххьарча шерашка партен пропагандастистав чакхдаьхача гIуллакхий хьалхагIа а ц итогаш а, хIонта ништа дIахо болхаш хана планаш уттаеча, белгадала вьича карда шо шера план оттаеча хана хьалханеха уотта цхьайолча бахьаб проблемаш а.

ДIадахача дикъ шера керттера экономически итог севаш лотт вьича, ма летт, мехкан халкъа бахаман дегIаболлабара боркI шера плана оттагь парте Директиваш доархIамегIарча экономически социальни хьокхамашта кхочашъергIболаш хиларах.

Цу шерий керттера политически итог сехан лотт вьича, из лоттг КПСС XXIII-ча съезде, ЦК Пленумашна кийчбаьна вай парте кийчъе вай мехка экономически потенциала оборонин низ чIоагIъбеча, къахьегамхой вахара бараш лахббеча цIенкашта толлашага Iалашдаь хиларах.

Цу дикъ шера халкъа бахаман дегIаболлабара дIадахийтад 990 миллиард сом хIана дий выма долла ахча а цул хьалхагIа дIадахача бIаргачаш ох шерачул дукха совгIа-миллиардаш долаш 20 миллиард сом дукхагIа. Юрта бахаме шера юкъера лаьрхIача бахкхача ерригача продукцие бахарам цул хьалхагIа дIадахача дикъ шерана нийсбича 10 процент лакхбаннай. Къамна доход 31 процент дукхагIа хилнай. Дикъ шера хьалдаьд 400 миллион совгIа квадратни метр цуIе моттиг бола гIишлош, 23,0 процент дукхагIа хилнай бахача чаьха кIара сагаш доархIам йола реальни доходаш. ЦIенкха ца хинача тайпара чIоагI а бенна дIаьттаб Советски Союза обороии низ. ЧIоагIъеннай вай мехка арахьара политически позиции, дуьнеи хьалхашта юкъера цуь авторитет.

Коммунистически парте, Советски пачхьалкхене, беррига вай халкъо кхочашдеш латта декхареш белгало IалашъеIа доккхий да. Цу дикъ шера кхарахьнарех де а доагIаш доккхал ду беррагач советски наха.

Цуьна цьана КПСС ЦК Пленумен СССР Лакхехьарча Совета сессен белгалдьякар партийни организацешна пачхьалкхен органашна, коммунисташа а беррагача къахьегамхоша а шоай низаш тIа а дехийташ дIахя езарIбола халонаш кхочашмбоацарашна. Белгалдьякар промышленностан цьадола доакъош дегIаахара темпаш тIехьаюсан, къахьегама оаскарле, общественни производства эффективность IIезага лахдаьш хилар. Доккхий кхоацимбоацараш да вложени дIа.ихка йийкъа ловттаелага хIанз а дIадаккхана долча, хьалагIа йостелла ваьча объектшта нишача боараш низаш тIа ца дерзалаш долча капитальни гIирсаш хьалдеча, хIаьта цу гIулакхо вочча оагIорахьара IоатIъан бу производственни мощносташ болх бе йолалийтара план кхочашъяра. КIезига моттигаш нийслаш гIирсаш хьалларга сметагIа къамалдьчуна совгIа ахчаш дIаухийташ. ЦхьацаIолча моттигашка йукхагIча дайхьа пачхьалкхан планах йовцаш бораш боацаш дукха хьалхь тайп-тайпара административни кхы тайпа производствени йоаиш объектш.

Вай мехка коммунизм хьалъеата чоалхаинча дуьнеи хьакъашта юкъерча хьалашка лел, цхьайола халонаш объективни маIаш долаш я. Вай халойкий белгалара бахьенаш ма дарра ьвьча хIанз къахьенач IаьдалагIа болх бе йиш ца хулийташ, керда методаш керда решенеша дIаеххаш йолча дегIахара этапа чу вай дахьна хьаларца дуьхадеина да.

Пленуме чIоаггIа увла тIахкийтар бахама политика принципиальни денмнита, IIаьххачIа ханна советски экономика дегIаккхулара нахьмоттигерча проблемашта.

В. И. Ленина хьийхад вайна чоалхане декхарш кхочашдеча хана хьалдьчул тIехьагIа, образно аьлча, еррига зIи вIашки юлаенна йолча проблемай еррига комплекс хьалйоахкалургболаш дола лоархIаметIара, керттера дакъа лохьлга. Вай парте нийса белгалбьяб СССР боахам дегIаккулара кхоадамболлаш бола стратегически лостам — из ва общественни производства эффективность хоадам боллаш лакхбор. Парте XXIII-ча съездон КПСС ЦК Пленумашон тIаийнача гIуллакхех бIарча лаьрхIача дика беркат даьнилах.

Цхьабакъда, вахаро дайм кердо декхараш хьалхакха уттаду. Общественни производства эффективность лакхъяр белгалла юсьамоттигера проблема а хиина дIаоттара ма дай да эгара хьалха вай экономика дакхъвалара керттера факторгш хуннаьяр. НагахьIа санна хьалхагIа керттерча дакъе дукхала факторий, ништа вьча болхлой дукхагIа хилийтарен капиталовложенеш алсамъяхара темпаш лакхъяреш, чотах халкъа боахам дегIаккхуала йолу болаш вай хиннадале, дIало йолача хана вай доглоахийла цхьаьза эргьэ эттара хьалха экономика лакхъяра дикала факторгш, халкъа бахама эффективность, интенсивность лакхъяр. Дер дола къамаьа сенах да выьча, ца да, тIа-тIа дуьхагIча болажа хIанз йолаш йолча производствени мощностех бIазагIен хьакагIен найда лиара, оборудовани кердалахара, хIашерчи Iалманни техникацен карагIдоьнараш шебекхьахьара чотах а хIаьта ништа бола кхах йолча хIара минута, хIара машинех механизмаш, бодола а йоагIоча хIаман а хIара грамма хьурмат дара чотах а дукхагIен дикагIен йола продукци хьалара. Дер дола къамаьа сенах да выьча, из дIадахар хьахнинечунна дайм дистатарах, цера дIадахийтача хIара сомо ма мотта дукхагIа пайда йоа хьалута вIаштIехьдоккхарах.

Тахан из ба вай экономика лакхача темпаш дегIаахарен коммунизма материально-технически база хьалъяр, къахьегамхой хьал-торо лакхъяр, дуьне шин системан экономически къуьн котало баккар санна дола оалонгара социально-политически декхараш кхочашдаларен керттера никъ.

Вай дегIаахара берригача лела-мо тацин хьайлакхьна оттадаь керда, доккхий, цоалхане декхараш толаме кхочашдара Iалма-технически прогресс ма мотта сихъе, цуьна карагIдаьнараш шерро шоай хинназьен юкъехухьанга Iалашде доагIа.

Ништа хоадамболлаш эргадоахаш тоалаиза дарглаш халкъа бохам вIаштIехьбаккхара цуьна дола дари, хIара болхлом къастлебъаьста коллективаши дика вIаштIехьаьвиа, лира дисциплина болаш хулга, цар къахьегама нийса цах болга, миллионаш а миллонаш а болча къахьегамхой низаш хьалхшаха латта декхараш кхоачишдара тIабарзабаь бIарча цхьа низ а бен вIашгIотохнига вIашIехIа а доахаш.

Цуьна дуьзадена Пленуме белгалдьнихьа пламагIа ду дола, белгала вьича Госпланен планаш уттаеча цул еррагача аппаратен болх эргабоахаш толбара декхар актуальни хилар. Экономикана дола дара хоадамболлаш долча доакъоех цаI министерстваш а. Декхар сенах латт вьча, из латт, Iалма бахьань йола доагI-доагIача доакъошта дола дара, дикагIен аьиша тайпара эргадоахаши кулгалара методаш тар ма ду сикагIа министерствашь карерзарах, Iалма - техническа прогресс бахьан долаш, производствени капитальни гIирсаш хьаларен эффективность лакхъяр дукха ловттабеча къовсама керттерча организаторагш а хинна ук дIаоттарах. Экономически реформа дIахо дегIаккхуланга Iалашдянза дарглаш.

ХIанзарча хьалаша дIадех доал дара, белгала выча, ца ишаш йола эоснаш юта а юташ, моллагIча гIулакхаш тIа барий боккъонийн декхарийн, цара долчун а бехктокхама а нийса соотношени а уттаеш бола дикагIа вIаштIехьбаккха йиш хулийташ долча информаци гулъера, цуьна сихха анализ обработки яра, Iалмаш дарда тIа бахъаь решенеш тIаэцара, доал даро структуре доархIаме эргаленаш яра методаш дIахо кийчъера гIуллакхана бузадбенна боача бIаха доал дара методаш, система ше эргадоахаш тоелга.

Коммунизм хьалъера генеральни никъ беррагIа чакх а боахаш, боахаме, социальни, идеологически дIахо а эргадоахаш тоер-фаш. Критикех самокритикех шерагIа дегIаккхуваиза, халкъа тIахьожамех парткоитрола органийн болх эргадоахаш тоабенза, кадрашкара доагIар дукхагIа хьадеханза дарглаш. моллагIа вале а вала болхло критикага лидуагIа на лоаш, Iомавала безам болаш, партийни пачхьалкхени дисциплина дика телхеш, партена тешаме воацаш хуле, цуьна цхьанахха машар а ца беш.

Халкъа боахак дIахо дегIабоалабара дакъе партен пачхьалкхенан оттадаь декхараш мехка торонашкен ресурсашкен хьежа, пятилетка чакхйоалача шера декхараша ма яхара да. 1970 шера план толаме кхоачашъяра мел оьш хьалаш нийта долаш да. Коммунистически партена гонахьа дийха кхотаешча йолча болхлой классо, юрта боахама къахьегамхоша, советски интеллигенци хьанар ца кхадеш кхочашъьн коммунизм хьалъяра планаш.

Партийни организацеш, советски боахамен органий, профсоюза, комсомола декхар сенах латт аьлча, из латт, ваьха патриотически къахьегамех хьажар хьалха а этта яйдарах, организаторски кхетамех болх ма могга эргабоахаш тоабарах, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара даха доагIача тайпара кахъадахар дукха, пятилетка лакал хьалха кхочашъер дукха лелаеча дерригача халкъа юкъарча социалистически къьо хьалла оттарах.

КПСС ЦК Пленумо бокъдир дуьнен халкъашта юкъарча дошлашкара КПСС-ни Советски правительствани ленински никъ меллургболаш хилар. СССР арахьарча политика дошлох аьлча йоагIаш йола решенеш шоаш тIаяьча зана КПСС ЦК-аси Советски правительствани эгара хьалхарча аргIанне тархалдьраши торкалдераши вай мехка хьалиташ, дуьнеи социализма системан беррагача коммунистически болхаме хьалитан да. Дуьнен халкъашта юкъе зIанз этта хьало тешал ду дуьнен халкъашта юкъера време СССР-он кхача социалистически мехкашон массе оагIорахьара ювьаре чакхдоахача гIуллакхаша, империализма духьаьа цар ловттабеча къовсамо, дуьне тIарча революционни прогрессивни низашкарча цар барт-цхьаьоагIонне дуьнен халкъашта юкъера хIанзара хьал дегIаахара итогаш найда найдовбола, социализма найдана йолча тайпара вIаштIехьйоалаш хилар бакъде йиш хулийташ йола доархIаме результаташ кхуьыаш хилара.

Дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болхаме вай парте шийн низаш тIадохийт коммунистически болхлойн партей дуьнен халкъашта юкъерча Совещане 1969 шера кийчъяьла идейно-политически платформа тIа дуьнен коммунистически болхаме цхьоагIоиц йола чIоагIлуш латта тенденци хьалланараш дегIаккхуларна. Совещание идеша дуьнен халкъашта юкъера коммунистически болхаме дегIабара дикача оагIорахьара еш йола воздействи хо а ду, хIаьта, шеко йоацаш, тIа-тIа боккхагIча низаца хо а дургья. Бакъде йиш йолаш да коммунистически болхаме интернациональни кхетадаларен дуьнен халкъашта юкъера солидарность хилари, марксистско-ленински партеша оппортунизмана ловттабу къовсам чоIагIбалар. Вешарашка йолча партейн кхача прогрессивни низайн идейно-политически вахар тоадара ноннъостал ду В. И. Ленин ваь 100 шу дизар дездара сеа хийчоно.

ХIанз кулаш чакхъюлаш йолча партийни комитетий пленумаша, партийни активен юкъхьанцарча организацейн собранеша хьакхайкаду ПКСС ЦК декабрьски Пленума итогаш, йох. Л. И. Брежнева дахча къамаьлашка хьахьекха выводаши декхареши массова разъа а хиина шоаш къобалдеш хилар. Дерригача советски халкъо шоаш ма ярра хьаллоацъ КПСС ЦК декабрьски Пленумен СССР Лакхехьарча Совета сессен решенеш, шоай низаш 1970 шера, пятилетка чакхйоалача шера халкъа боахама план толаме кхоачашъяра тIа а дерзадеш.

Шийн революционни, берката болх, интернациональни декхар сийлахь-доккха хилар кIоаргга кхета а деш, шийн низах цIаккха а шеко кургIоацаш бIубенна а долаш, Советски Союза Коммунистически парте, цуь ленински Центральни Комитета тешамеча кулгалца кердача сийлахьча коталонашка дода вай халкъ.

(«Правда» газет № 13).

В. И. Ленина цIерагIча Узбекски металлургически заводе Социалистически Къахьегама Турпала мастера Нурутдинов Саида бригада периодически профилакгIа йола прокат сахьата 66 тоннега дIахоовчаяьа — планахчул 6 тонне совгIа а чакхйоахаш прокат.

СУРТА ТIА: Социалистически Къахьегама Турпал Нурутдинов Саид.

К. РАЗЫКОВА сурт.
ТАСС Фотохроника.

РАЙОННИ ПАРТИЙНИ АКТИВА СОБРАНИ

Селхан № 3 йолча сома-баьцадазрий совхоза клубе Грозненски района партийни актива собрани хилар.

Собрание «КПСС ЦК декабрьски (1969 шу) Пленума итогехи района партийни организацена хьалхашка латтача декхарехи» доклад йир КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара Ю. В. Сухорукова.

Собрание дакъа лоацаш хиннараша массане къобалйир КПСС ЦК декабрьски (1969 шу) Пленума решенеш. Юртбоахама продукци кхеяра шоашта хьалхашка латта пятилетка тIеххьарча шера декхараш белгалдир.

Теркам тIабахийта дийцар дIахо йодача хана юрта боахам дегIабоалабара къахьегамхой саргIаIбахара де декхараш.

* * *

Уж тайпа собранеш чакхъяьлай укх деношка Заводской, Ленински, Ножай - Юрта, Староюмысловски районашка а.

С. ШАДИЕВ.

Кавказе йоккхагIчарех...

Тахан хьалъе йолаьй. Къилбаседа Кавказе йоккхагIчарех йола КПСС Нохч-ГIалгIай обкома «Грозненский рабочий» издательства типографи. Кепайоазон 211 миллион единицай мощность йола производственни корпусо дIалоцаргья 1,44 гектар мейда. Цу дакъа газетин продукци хургъя 114 миллион кепайоазон единиц, хIаьта брошюрийн журналийн — 10 миллион совгIа, изобразительни продукци 80 миллион единиц, иштта кх. 31.

Предприяте Iалаштъергья сиха болх беча газетин ротационни машинашка, наборни оборудованеша, дукхача басарашка кепетоха офсетни машинашка.

Полиграфисташа лакха овсаоле йолаш къахьегаргдолаш мел эша хьалаш хургда цига. Бытовой корпусе хургья дулевойш, салаIа комнаташ, медсанчасть, столовий, этажашка буфеташ, зрительни зал.

Здание ерригта а объем 87536 кубически метр, типографе пайданера майда 916 квадратни метр, ерригача комплекса 17 эзар квадратни метр.

Редакционно издательски корпуса хургья республиканкски газетий ерригга редакцеш, центральни пресса вахалаш.

ГIишлон сметин мах 3597,4 эзар сом да. ДIадахар юхаметтаоттадергдола ха — 12 шу. ГIишлон-монтажни болхой мах — 2 миллионаш 34,5 эзар сом.

И. ЯКУБОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома «Грозненский рабочий» издательства директор.

ПЕРЕПИСЬ ЕШ БА СЧЕТЧИКАШ

СУНЖА. Дика вIаштIехьбаькхьа дIаболабеннаб бахача наьха перепись яра болх Сунженски районе. Районе вIашагIъеллача 97 счетни участка счетчикаша переписа хьалхарча дийнахь хIарана юкъера лаьрхIача 100 — 150 сага переписной листаш оттайр.

Къаьстта дика вIаштIехьбаькхаб бахача наьха перепись яра болх района лоамал юрташка. Чаприсо Яхьа кертe латтача ДаьттагIарча счетни участко юрта мел ваха саг (250) яз а ваь госстатистика районни инспектуро документаш хьачудеккад. Перепись еча хьалхарча дийнахь къаьстта дика болх баьца белгабьлар Мужечарча счетни участка счетчик Султанова Нурдина, Чемульгерча счетни участка счетчик Терхоев Ахи, Карабулакерча счетни участка счетчик Бурова Валентина, иштта кхыбараш. Шин бIаь гаргга сага переписной листаш аайно цар хIаране.

* * *

МАЛГIАБИК. Итт шу ха мера яц вай мехка тIеххьара Еррисоюзни перепись чакхъяьнна. Цхьабакъда цу замалахь доккхие хувцамаш хиннад мехкдаьттахой городе. Болча наьха цIенной бIарча квартелаш хьалъегIай хьалха аьсса аве хиннача. ХIанз 4911 нах чубаха цIенош да МалгIабике, гонахьа ухка юрташ йоацаш. ХIаьта юрташка — 4192.

Атта болх бац счетчикашта хьалхашка латтар. Ерригача дийнахь 70 совгIа саг мара вац уж цу деррагача цIеношка чуэтта перепись е езараш.

Цхьабакъда перепися хьалхарча дено хьахьокхар уж шоай декхарех дика лоархIалуш хилар. Самардийнахь счетчикаш массанахьа бIаргаго йиш яр: мехкдаьтта промыслашка, хьайбай фермашка, учрежденешка.

Къаьстта дика ка яьлар цу дийнахь Чкалова цIерагIча Дворене уллача I-гIча переписной отдела счетчикий А. Весниковай, Г. Резниковай, Долакоарча переписной отдела счетчика Х. Киева, иштта кхыбарий.

* * *

НАЗРАНЬ. Бахача наьха перепись яра болх цIенхаштта теркам тIабахийта дIаболабиб Назрани района счетчикаша. 105 счетчик шоай общественни декхараш кхочащде арвальяр самардийнахь. 5880 саг дIаязбаь цар цхьан дийнахь.

Къаьстта белгалбе боагIа ву хьакъехьа ЖIайрахьарча юрта Совете вIашагIъеллача счетни участка счетчикаш. Районе эгара, гаьнагIен халагIен йола моттиг я из. Гаьна лоам чу ухкача юрташка: Ольго тIа, Лаьжге, Хьуле, иштта кхыча моттигашка перепись еш хиннаб инструктор-контролер Льянов Исраил керте латта счетчикаш Илиев Махьмади Евкуров Идриси. Дикен сихем чакхбаьккхаб цар из болх.

Иштта белгалбакха боагIа Буро - КIаларча счетни участка счетчик Нина Клещева. Долакх-Юртарча счетни участка счетчик Влахаев Муса, иштта кхыбараш. 170 — 180 саг дIаяздаьь цар цу дийнахь хIаране.

ЕВРОПЕЙСКИ МЕХКИЙ КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛХЛОЙН ПАРТЕЙ ВИКАЛАШ ВIАШАГIКХЕТАР

1970 шера 14 — 15 январе Москве вIашагIкхийттар Европи мехкий 20 коммунистически болхлойн партей викалаш.

Цуьна юкъе дакъа лаьцар Бельге Коммунистически парте, Болгарски Коммунистически парте, Великобритане Коммунистически парте, Венгерски социалистически болхлой парте, Германе Социалистически едини парте, Германски Коммунистически парте, Германе Коммунистически парте, Малхбузехьарча Берлина Социалистически единиц парте, Греце Коммунистически парте, Дане Коммунистически парте, Ирландски болхлой парте, Къилбаседен Ирланде Коммунистически парте, Испане Коммунистически парте, Итальянски Коммунистически парте, Кипра къахьегача халкъа Прогрессивни парте, Норвеге Коммунистически парте, Польски вIашагIкхийттача болхлой парте, Португальски Коммунистически парте, Румынски Коммунистически парте, Сан-Марински Коммунистически парте, Советски Союза Коммунистически парте, Турце Коммунистически парте, Финляндие Коммунистически парте, Французски Коммунистически парте, Чехословаке Коммунистически парте, Швейцарски къахьегама парте, аьрдехьарча парте — Швеце коммунистий, Югославе коммунистий Союза Центральни Комитетий викалаша.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннеарш вIаши дIа-юха дагабьлар европейски континентерча коллективни кхерамазлени машарен проблемех шоашта хетачох. Цар вIаши дIа-юха йоаш бир В. И. Ленин ваь 100 шу дизарца дуьзаденна шоаш чакхйоахача мероприятей хьакъехьа.

Нийсъоастахха цхьана гIулакхаш а лелаеш чакхдьялар вIашагIкхетар.

(ТАСС).

Грозненски района «Советская Россия» колхоза А. Сатуева кулгалдеча бригада къахьегамхой пятилетка тIеххьарча шера 200 гектара тIа баьккдараш кхеде дезаш ба. ХIаьта баьккдарий рассада парникашка кхе еза. Цудукха лоаркIаме ха йоа а ма ен рассада кхеяра парникаш кийчъеш ба цу бригада болхлой.

СУРТА ТIА: Парникаш кийчъеча дийнахьара нормаш 120—130 процент кхоачаяь къахьегамхой (аьрдехьара латтехьа) Я. Элимханова, А. Эзарханова, Л. Махмудова.

В. Матиева сурт.

ЕРРИГСОЮЗНИ КОНФЕРЕНЦИ ХИННАЙ ГРОЗНЕ

В. И. Ленин ваь бIаь шу дуза ча денна хетаь самардийнахь, 15-ча январе, Грозне хилар «Нефтехим» Ерригсоюзни объединенен СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста Министерства мехкдаьтта чакхдаккхарен мехкдаьтта химически Керттерча управлене производственни предприятейн къонача специалистий Ерригсоюзни Iилман - технически конференци.

Конференцие дакъа лоацаш баь Москва, Ленинграда, Куйбышева, Баку, Уфа, Омска, Рязань, мехка кхыча городашкара а мехкдаьтта химически предприятей, проектни институтий къона специалисташ, ВЛКСМ комитетий секретараш, «Грознефтехимзаводы» объединене кулгалхой, Грозерча кхыйолча мехкдаьтта чакхдоахача предприятей, проектни Iилманотахамен институтий кулгалхой.

Конференцин хьеллаш къамаьл дир «Гипрогрознефть» института директора нох. С. В. Макарьева.

«Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста 1970-ча шерен кердача пятилеткен хьалхашка латта декхарех. Уж кхочашдечара къонахой доархIамъ яха доклад йир «Нефтехим» Ерригсоюзни объединене генеральни директора нох. В. В. Федорова.

«В. И. Ленин ваь бIаь шу дузача денна сийленца чакъяхара комсомола хьалхашка латта декхараш» яха доклад йир ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нох П. Н. Громова.

«СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста Министерства мехкдаьтта химии мехкдаьтта чакхдоахачен Керттерча управлене предприятей къонача специалистий отраслеви совет вIашагIйоллабах» доклад йир къонача специалистий Центральни совета председатела нох. Феоктистова. «Комсомольский прожектор» яха отраслеви итаб вIашагIйоллабах» доклад йир «Леигипрогаза» кхагIIоача механика нох. В. Н. Савченкова; «Отраслей предприятей комсомольски - кагирхой коллективашта юкъе социалистически яхь дIахо шерагIа йоаржарах» яха доклад йир «Гипрогрознефть» института болхлочо нох. В. Серопас. «Къоначо специалистий проблемасх» доклад йир город Москверча ВЛКСМ Бауманскн райкома кагирхой Iилман отдела заведующе нох. А. А. Стогова.

Iилман - технически конференце болхе юкъе дакъа лоацаш хилар КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь нох. С. В. Синельников. Селхан шерй бода дIахо бихьар конференции.

ПЯТИЛЕТКА КЪАХЬЕГАМА ГlА

1969 ШЕРА ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГlАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ БОЛА

НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ ДОАМ

В. И. Ленин вай бlаь шу дузача денна сийленна накъабахара шерра социалистически ях а йоаржаь, цхьа шера план хlаьаклхьа хьалха кхоачашъяра къовсам лоттадбеча Нохч-Гlалгlай АССР къахьегамхоша доккхий къахьегама толамаш дахьаьд 1969 шера экономика, культура дегlайовлаеча, къахьегамхой хьал-торо тоеча.

Экономика дегlайоалаьри республика къахьегамхой материальни хьал-торо лакхадерен къаьгтз хьахьожх укх хьохlамаша:

	1969 шу 1968 шерацa процентаща нийсдича
Промышлени продукци арахецара боарам	108,9
Юкъера лаьрхlача юртбоахамо шера арахецача валови продукце боарам (1966—1969 шераш 1962—1965 шерашца процентаща нийсдича)	123
Розничи товарооборот	109.
Халкъа боахаме къахьега болхлойн гlулакхера лахк	103,8
Промышленносте къахьегама оасарлё лакхъяр	106,1
Бахача ахьха ахчан доладаш	107

Республике халкъа боахама цхьаболча доакъоша паччахьалкхен план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Продукцена реализаци яра 1969 шера план кхоачашъяьй республика промышленносто 100,6 процент. 1968 шерарчул арахеца промышленни продукци 8,9 процент дукхагlа хиннай.

Пятилетка дlадахача дикъ шера арахийца промышленни продукцин 51,4 процент алсамъяьннай. Юкъера лаьрхlача хlара шера дегlаенаш хиннар 10,9 процент йолча.

Пятилетка хьалхарча дикъ шера планех лаьрхlачул совгlа даьккха мехкдаьтта 1,7 миллион тонн я, хlаьта газ 84 миллион кубически метр я. Планал совгlа ехкха электроэнерги 337 миллион киловатт-сахьат да.

Промышленноста керттерча доакъоша продукци арахецар 1968 шерацa нийсдича укх тайпара дегlаденад:

Мехкдаьтта доаккха промышленность	17 процент
Газови промышленность	2,3-зза
Мехкдаьтта чекхдоаха промышленность	4 процент
Электроэнергетика	5 процент
Химически промышленность	3 процент
Машинаш юи металлообработка юи промышленность	15 процент
Яйга промышленность	15 процент
Кхача промышленность	6 процент

Предприятеша продукцена реализаци яра план кхоачашъяри продукци арахецара темпаш дегlаехьи хьахьокх укх даннеша:

	1969 шера план кхоачашъяр %	1969 шера план кхоачашъяр 1968 шерацa нийсдича %
«Грознефть» объединени	102	116
«Грознефтехимзаводы» объединени	102	104
Карабулакски газ чекхйоаха завод	101	108
Вознесенски газ чекхйоаха завод	90	—
«Красный молот» завод	101	99
«Электроприбор» завод	102	177
«Пищемаш» завод	103	131
Г. Айрисва цlерагlа йола «Электроинструмент» завод	79	103
«Трансмаш» завод	101	111
Медно - инструментальни завод	104	120
Электромеханически завод	97	115
«ГАРО» завод	98	104
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	102	105
«Терек» яха мебельно-хьуи хlамаш ю фирма	100,1	106
Ацетонови завод	90,2	110
Промышленни гlишлоний материальнийн управлени	88	92
Швейно-производственни объединени	102	120
Кога гlирс бу фабрика	101	104
Консервни промышленноста трест	89	78
«Грозвино» объединени	112	122
Нохч-Гlалгlай дулх доахка комбинат	89	97
Шура кийчъярен шурий промышленностен управлени	80	90
Кхача промышленноста министерство	103	106
Моттигера промышленноста министерство	106	121

Планированни экономически стимулировани кердача системах болх беш я 107 промышленни предприяти. Республике ерригa арахецача промышленни продукцех 88 процент арадац цар, хlаьта паччахьалкхена беча берригача пайдах 96 процент пайда бу цар. Кердача хьалашка болх беча предприятеша тlечхьоачашъяьй продукцена реализаци яра паччахьалкхен план. 1969 шерацa нийсдича арахеца продукци цу предприятешка дегlаенай 9 процент.

Республика ерригa промышленность хьанийцача продукцена реализаци яра план тlехкхочашъяьйле а, цхьайолча предприятеша бизза пайда ийцабац шоай производственни мощностехи резервехи. 1969 шера газ яккхар, болат, насосаш, цементировочни агрегаташ, шушаш ю машинаш, етта кирпичаш, тхоа тlа юла кирпичаш, кlира, аьшкбетона конструкцеши изделеши, керч хьекха хьу, арданз, мебель, чурен тlерен барзкъаш, кондитерски изделеш, консерваш, дулхдаьтта, шекар арахецара план кхоачашъяьйц.

Керттера промышленни продукци арахецар укх даннеша хьахьокх:

	1969 шера арахийцай	1969 шера арахийца продукци 1965 шерацa нийсдича %
Мехкдаьтта — эзар тонн	18534	114
Газ — млн. куб. м	3385	138
Электроэнерги — млн. квт-сахьат	3164	106
Тlоаьхала энерги — млн. г/кал.	7,5	104
Болат — эзар тонн	29,6	99,8
Мехкдаьтта аппаратура — тонн	10112	81
Насосаш	967	81
Гидро хьасане тlоанаш лелхийта агрегаташ	90	113
Скважинаш кераерзаяра йола цементировочни агрегаташ	461	99,8
Тракторни прицепаш	8010	114
Шушаш юла машинаш	102	94
Трансформаторни подстанцеш	1118	110
Электрографически машинаш	672	110
Аьшка пlьегlаш — тонн	57	161
Пуржине менгаш — эзар	23,6	98,2
Шариковe ручкаш — миллионаш	10,6	3,2-зза
Кирпичаш (колхозаш яраш йоцаш) — млн.	164,8	100,4
Тхов тlа юла кирпичаш (колхозаша яраш йоцаш) — эзараш кв. м	13,4	9
Кlира (колхозаша кийчъяр йоцаш) — эзар тонн	27,8	104
Гипс (алебастр) — эзар тонн	6,8	103
Аьшкбетона конструкцеши изделеши — эзар куб. метр.	711	92
Керх хьекха хьу кийчъяр (колхозаша кийчъяр йоацаш) — эзар куб. метр.	125	91
Керх хьекха материалаш (колхозаша кийчъяраш йоацаш) — эзар куб. м	85,9	80
Шаьра фанера — млн. куб. метр.	7,9	94
Хьун оаплехь яь пилташ — эзар куб. м	22,9	116
Мебель — млн. сом	6,4	104
Тlехкахьа дукхаду йизата барзкъаш — эзар	667	3,7-зза
Чухкахьа дукхаду йизата барзкъаш — эзар	2011	94
Швейни изделеш — млн. сом	36,5	110
Тlоарсха кога гlирс — эзар пар	1263	102
Хина бытовой товараш — млн. сом	3,0	120
Паччахьалкхен ресурсей болхлах даьккха дулх — эзар тонн	17,1	97
Колбасно-ветчинни изделеш — эзар тонн	4,7	93
Паччахьалкхен ресурсех даьккха дулхдаьтта (колхозаша даьккхар йоацаш) — тонн	517	46
Паччахьалкхен ресурсай ганарий даьтта — эзар тонн	9,9	92
Мерзача шурий продукци — эзар тонн	46,9	107
Кlолдаш — тонн	767	123
Кондитерски изделеш — тонн	4168	105
Маьккен майда булочни изделеш — эзар тонн	72,2	104
Макаронни изделеш — тонн	3797	113
Консерваш — млн. холс. банкаш	90,9	97
Шекар — тонн	8169	96
Комсех даьккха чхьагlар — эзар дал.	1171	128
Пий — эзар дкл.	696	93

Тlаьйна социалистически доладараш кхоачаш а деш, промышленни предприятей коллективаша пятилетка доьлагlча шера цхьадаш къовсам лоттабир арахецача продукце дикал лакхъяра. Белхи хьалаш тоадира, керда машинаш, механизмаш, оборудовани, халкъа чlогlа оьша товараш арахецар. Из ишта доле а цхьайолча предприятешка хlанз а тlехьа ийсалу сакхаг долаш, е лоха дикал йола продукци арахеца моттигаш. Царех я «Металлист» завод, «Терек» яха мебельно-хьуи хlамаш ю фирма, кога гlирс бу фабрика, Домостроительни комбинате, Ермоловски ДОК-е, кхыча предприятешка. Из бахьан долаш халкъа боахама дlа ца ура юс lалаьмате дукха продукци.

Керда техникеи технологи производствана юкъехьарах, хьегам lилман лорла тlа бlаьтlехьдаккхарах болхлоша, инженерно - технически болхлоша творчески дукха къахьегарах, производственни фондех бизза пайда ийбарах къахьегама оасарле дlадахача шера 6,1 процент лакхъелар 1968 шера хинначул, хlаьта планированни экономически стимулировани кердача системах болх беча предприятешка къахьегама оасарле лакхьелар 8,2 процент. Пятилетка хьалхарча дикъ шера республика промышленносте къахьегама оасарле лакхъеннай 32,3 процент. Къахьегама оасарле лакхъяра хотах 1969 шера дукхагlа арахийна промышленни продукци 71 процент я.

«Грознефть» объединене, «Грознефтехимзаводы» объединене, «Трансмаш», «Электромеханически» заводашка, «Терек» яхача мебельно-хьуи хlамаш еча фирме, кхыйолча предприятешка дегlаена промышленни продукци къахьегама оасарле лакхъяра хотах хьахиннай.

Цхьабакъда, общественни производства эффективноста хьокхамаш цхьайолча предприятешка хlанз а тlехьа лоха да. 1969 шера 30 промышленни предприятешка къахьегама оасарла лакхагlа хилар 1968 шерарчул, хlаьта республика промышленноста кхоалагlча даькъа предприятешка болхлой алапи сихагlа дегlаух къахьегама оасарлел, цхьайолча предприятешка арахецача продукцей боарам дегlаух дукхагlа болхлой хьайбарца дуйзадиниа.

Дукхача зака производственни мощносташ кара ца ялаеш латт шекара доаккхача заводе, Шалински аьшкбетонни изделей заводе, Назрановски трикотажни фабрике, Домостроительни комбинате, Ермоловски ДОК-е, кхыча предприятешка. Из бахьан долаш халкъа боахама дlа ца луш юс lалаьмате дукха продукци.

Арахецача продукцега дlабоэа маь лохбара задании а толамца кхоачашъяьй. Планах лаьрхlачул совгlа паччахьалкхена бай пайда 4 миллион сом да. 1969 шера паччахьалкхена пайда бара план республика промышленносто тlехкхоачашъяьй, хlаьта 1968 шера паччахьалкхена беча па'дал 13 процент дукхагlа пайда бяьб совгlа. Из ишта доле а, цхьайолча промышленни предприятеша рентабельни болх бяй.

Промышленни предприятеша, lилман тохкама институташа дlахо а дукха мероприятеш чакхъяьхьай керда техника, дикагlйола технологи, lилман тохкамаш балхаш производствана юкъехьахьеча. Бурув тохча дукха къахьийгад керда тlоанаш техкара, скважинаш сверни оасвади турбинна кlоагlъяра. Мехкдаьтта доаккхача дукха бълхаш даьд цхьа къаьстт-къаьсттача шин тlоанашта е кхы дукхагlа тlоанашта эксплуатаци ера. Машинашъенч кура а ерриь болх бе йолалийтай керла машинаш, хlаьта тlаьгачен кхачани промышленносте юкъехьаьхьай дикагlйола технологически процессаш.

Цхьабакъда, из ишта доле а цхьайолча предприятеша кхоачашъяьйц керда техникен технологи производствана юкъехьарах паччахьалкхен план. Масала, дулх доаккхача комбинато кхоачашъяьйнац конвейрни линешка воалеи чекхдоахача процессашта комплексни механизаци яра план. Горисполкомбинато кхоачашъяьйнац каьхата пакеташ кийчъяра автоматаш производствана юкъехьареи цу чу шурен шурий продукташ чуеттари задани. Цу тайпара гlулакхаш нийслу бахена даха бытовой гlулакхаш дара министерства комбинате а.

Технически прогресс ега хьинаяь дакъа лаьцна изобретателаша, рационализатораша. 1969 шера кийч а аь производствана юкъейаьхьай 10 эзар изобретени рационализаторски предложени. Производствана юкъейаьхьача изобретенеши рационализаторски предложенеши паччахьалкхена баь пайда 9 миллион сом да.

ЮРТА БОАХАМ

Пятилетка дlадахача дикъатlча шера юртабоахама производство дlахо дегlайоалаяра мероприятеш чакхъяьхар Нохч-Гlалгlай юртбоахама къахьегамхоша. Юкъера лаьрхlача шера арахеца юртабоахама валови продукци вай республике дlадахача дикъ шера (1966—1969 шерашка) 23 процент дукхагlа хиннад цуя хьалха хиннача дикъ шерарчул (1962—1965 шераш). Колхозаши совхозаши бача производственни балха тlа чlогlа lотакъар дlадахача шера хаоттадъ бо хилар. 1969 шера куйлаьчул кlевигагlа чуйцар ялат, шекара свекла, коартолаш, комсаш.

1969 шера ерригa республикe хьанийцача ялат дlадийнача хlора гектара тlара чудаха ялат 13,6 центнер мара ялар, хlаьта шекара свекла — 210 центнер, баьцанаш — 125 центнер, коартолаш — 84 центнер, комсаш — 43,2 центнер.

Лаьттанцара йоаха керттера продукташ массаьолча боахамашка укх тайпара яр:

эзар тонн

	1961—65 шерашка (шера юкъера лаьрхlача)	1966—69 шерашка (шера юкъера лаьрхlача)	1966—69 шерашка 1961—65 шерашца нийсдича %
Гураьха дуъ кlа	173,6	225,6	130
Бобоан ялат	8,8	13,1	147
Дуга	3,2	11,1	3,5-зза
Шекара свекла (фабрични)	148,3	198,0	134
Ганараш	17,0	26,0	153
Коартолаш	29,1	44,5	153
Баьццанараш	86,5	101,4	117

Лаьтта лелаяра культура дикъярах, удобренеш яккхарах, лаьттах дикагlа пайда эцаргдола гlулакх вlаштlехьдаккхарах, дукхача колхозаши совхозаши ял 20 лаьттача хьалашка а хьалхадола дика хьайкъа ялат. «Южный» яхача совхозе юкъера лаьрхlара гектара тlара чудаьна 25,4 центнер гураьха дуъ кlа ялат. Гудермесски района «Кавказ» яхача колхозе чуера 23 центнер, Шелковской района «Путь к коммунизму» колхозе — 23,6 центнер.

Цхьабакъда цхьайолча боахамаше бизза пайда эца лаьттах. Лоха а даьттай культура, эсала ца севооборот юкъехьаьбгlа, кхаьша кlеинга удобренеш ах, хlехаьшта кхоачамбоацараш нийслу хий дахьаш лаьттех пайда ийбеча а. 1969 шера 11,7 эзар гентар тlа хий дахьа йиш йолаш дар, из хул 12 процент, кlаьга а хий дахьаийрар цу лаьттешка.

1969 шера растениеводства продукташ паччахьалкхега йохкара план кхоачашъяр укх тайпара да:

	1969 шера план кхоачашъяр %	1969 план кхоачашъяр 1968 шерашца нийсдича %
Ялат	66	63
Цу даькъе:		
Гураьха дуъ кlа	78	57
Дуга	123	176
Ганараш	90	106
Шекара свекла	103	81
Тхьамка	161	107
Бахчеви культураш	43	92
Коартолаш	120	85
Комсаш	89	70

Юбилейни шера ялата лаьрхlа колхозийи совхозийи къахьегамхоша дlайийна гураьха юи культураш 170,7 эзар гентар а, из хул 1968 шера дlайийначал дукхагlа. Бlаьсган дуъча ялата лаьрхlа ахха йийь 169 эзар гектар а, из хул 1968 шера аьхачул 16,7 эзар гектар дукхагlа. 1969 шера йоаьлагlча кхоартале планах лаьрхlачул дукхагlа ремонт яй тракторашта, кхыйолча техникена.

1969 шера колхозийи совхозийи кхашка дилла 443,7 эзар тонн органически удобренеш. Из 1968 шера тессачул 75,2 эзар тонн дукхагlа да. 1969 шера ялат дlадуъча хlара гектара тlа йилла органически удобренеш 8 тонни минеральни удобренеш 29 килограмм а.

1970 шера цхьоалагlча январега кхоачаш фуъ хьаргlа ялата культураш дlйоттар план 105 процент кхоачашъяьй (хьажиlаш ца лаьрхlача).

Продукташ ял хьайбаш цхьоалагlча январе яьча учетах ерраш да:

эзараш

	1966 ш.	1968 ш.	1969 ш.	1970 ш
Колхозаши, совхозаши, кхыдола паччахьалкхена боахамаши хьайбаш	149,9	153,6	155,7	153,2
Цу даькъе: дегlа доахан хьехарч	47,9	48,8	51,7	50,6
[illegible]	126,9	123,4	115,9	111,7
Жий гаьзарий	537,6	550,7	569,3	535,5

Хьайбай боахам дегlабоалабеча цхьаболча хьалха латтача боахамаша даьча толамаш дика дале а республике кlанз а тlехьа доалаш кlезиглуш латташ, дукха доахаш дош, дахка доахач кlезиглуш йола колхозаши совхозаши я. Укх тlехьарча шерашка специализаци ю хлаш цхьаболча боахамашка хьаккхий оалазарийн фермаш дlаьхай.

Шейхаштара кхоачамбоацараш нийсденна хьайбай боахам дегlабоалабеча Ачхой - Мартана, Грозненски, Надтеречни, Назрановски районий боахамашка.

Хьайбай продукташ ялар хьахьокх укх даннеша:

	Массаьолла тайпа боахамаш (шера юкъера лаьрхlача) 1961—1965 шш.	1966—1969 шш.	1966-69 шерашка 1961-65 шерашца нийсдича %	Колхозаши совхозаши 1968 ш.	1969 ш.
Дулх (доалаьчу тlехьагlа ваьча) эзар тонн	25,6	30,0	117	12,7	14,0
Шура — эзар тонн	155,6	194,3	125	64,2	70,7
Фуаш — миллион	80,5	83,6	104	39,0	39,6
Тха — тонн	2373	2729	115	2106	2175

1969 шера колхозашкеи совхозашкеи кхоабача хlара lаттагара 1750 килограмм шура даькхай, из хул 1968 шера яьккхачул 227 килограмм кlезигагlа. Хlара вжхача котама тlехьара гулдаь 130 фуъ, цхьан устагlа тlера даьккха 4 килограмм тха.

Ачхой - Мартана, Назрановски, Шаьла районий боахамашка юкъера лаьрхlача хlара кхоабача lаттагара йоаккха шура 1500 килограммал совгlа ю.

Воттача lаттагара згара дукхагlа шура яьккхай Шелковской района колхозашка: «Красный пахарь»—3340 килограмм, «Путь к коммунизму» — 2836 килограмм.

Хlара вжхача котама тlехьара 160 фуъ гулдаьд № 3 йолча сомий баьцанарий совхозе, Грозненски совхозе — 153, Грозненски района Цхьоалагlа Мая цlерагlча колхозе — 188, Сунженски района «Красная Армия» колхозе — 203.

Шелковской [illegible] хlара устагlан тlера даьккха [illegible] килограмм бlитига [illegible] хlаьта «Коммунизм» колхозе — 5,4 килограмм.

1969 шера хьайбай продукташ йохкара паччахьалкхега план кхоачашъяьй укх тайпара:

	План кхоачашъяр проценташа	1969 шера кхоачашъяр 1968 шерашца нийсдича %
Хьайбаши олхазараши	104	109
Шура	94	91
Тха	106	100,4
Фуаш	93	103

Шурен фуаша паччахьалкхега доххара план кхоачашъяьй Грозненски Урус - Мартанов районий боахамаша.

ТРАНСПОРТ

Къилбаседа Кавказа машинаькъа Грозненски отделене халкъа боахама мухь тlаботтара 1969 шера план 100,2 процент кхоачашъяьй, цу даькъа мехкдаьтта продукташ чуйоттара план 100,3 процент кхоачашъяьй. Мухьаш дlа-юха кхачьяра план 99,5 процент кхоачашъяьй. Шера Грозненски отделене вlашагl а вала дlахьийтай 10230 база мухь гlабода поезд. Шерна планал совгlа дlабихьаб 3614 эзар тонн мухь. Юкъе йовлъаш ца юташ мухь гlаботтар бахьан долаш мукъаяхийтай 787 вагон. Дийзаьче буъ хlара тепловоза къахьегама оасарле даьоlача шера задани 97,7 процент кхоачашъяьй.

КАПИТАЛЬНИ ГlИШЛОШЪЯР

1969 шера хьал а ва, болх бе йолалийтай мехкдаьтта, машинаш еча, газови, кхача промышленноста цхьайола объектащ, юртбоахама, культурни - бытовой гlулакхашта лаьцхlа йола объекташ. Из ишта доле а производственни мощносташ болх бе йолалийтара шера план кхоачашъяьйц. Хьаькъь ца йоалаш йисай Новогрозненски мехкдаьтта чекхдоахача заводе центральни газофракционирующи установка, нефтемасло-заводера парафинови цех, производственно - товарни конторера опытни резервуар, кхыйола объекташ. 1969 шера паччахьалкхен планах республика капитальни вложеней боарам 208 миллион сом хила дезача 183,1 миллион сом мара хиланьс. Капвложени шера план 88 процент мара кхоачашъяьйц, хlаьта гlишлоймонтажни балхаш кхоачашдара план 86 процент мара кхоачашъяьйц.

1969 шера подрядни организацеша шоай низаца гlишлой-монтажни балхаш кхоачашдаре программ ишта кхоачашъяьй хьахьокх укх даннеша:

	План кхоачашъяр проценташа	1969 план кхоачашъяр 1968 шерашца нийсдича %
Республикерча ерригача подрядни организацеша	94	114
«Грозхимнефтестрой» трест	87	116
«Грозпромстрой» трест	79	108
«Грозжилстрой» трест	[illegible]	114
«Грознефтехимремстрой» трест	[illegible]	[illegible]
«Чечингсельстрой» трест	[illegible]	[illegible]
«Грозэлектрострой» трест	[illegible]	[illegible]
«Чечингушводстрой» гlишлошъяран управлени	109	[illegible]

1969 шера цlенхашта кхоачам боацараш нийсденад гlишлош къаьлъеча. Тайп - тайпара объекташ ялъеча материальни, ахчан, къахьегама ресурсаш дlаехха дахаш моттигаш хилар. Из бахьан долаш болх бе йола ца луш йоасар планех болх бе йолаила езаш хинна мощносташ, кхечаш ца еш йоасар капитальни вложенех дах мубаха цlенош хьаллдараш [illegible] Лаламгlа йола гlишлош объекташ [illegible] кхоачаьле lалашъяр, материалаши, оборудованеши.

Цхьайолча объекташка бе вlашт-тlехьдаьккхабар болхлой ма[...]ам, Гlишлой тъхьыара дlаь дlахь хlанз а цlерая [illegible] Гlишлой - монтажни болхлой дlадалар лоадарей пайда боре заданеш кхоачаш-еъ ца йоасай.

КЪАХЬЕГАМХОЙ МАТЕРИАЛЬНИ ХЬАЛ-ТОРОИ КУЛЬТУРНИ БОАРАМИ ЛАКХБАР

Пятилетка дикъаlча шера юкъара производство дlахо дегlайоаларах, бахача наха культурно-бытовой гlулакхаш хьо шердабах халкъа боахаме къахьегаш йола болхлойн гlулакхера лахи дукхагlа хилар. Дlадахача шера 1968 шерарчул 3,8 процент дукхагlа хилар республикера болхлойн гlулакхера лахи.

Халкъа боахаме къахьега болхлой дукхагlа хилар лакхъерен лаьрхlа йола юкъера дешара заведенеш чекх а яьккха специалисташ, ишта профессионально-технически училищаш чекх а яьккха балха баьхкача къонача болхлойна чотах. Профессионально - технически школаш чекх а яьккха, халкъа боахама тайп - тайпарча доакъошка балха тьажавир 9602 саг.

Дlадахача шера алапеш лакхдир гlишлошъярашта, промышленни гlишлой-материалаш арахецача болхлошта. 1968 шерарчул юкъера лаьрхlача болхлоштен гlулакхерча нахаи дlара бетта дулланар 3,3 процент лакхделар, хlаьта алапе юкъера фонд 6,3 процент лакхъелар.

Бахача наьха юкъера ахчан доладаш 1968 шера хинначул 7 процент лакхъелар. Юкъарча фондашкара пенса, пособе, стипендеш хьенсане бахача наха дlаделла ахча 70 миллион сом да. Бахача наха сберегательни кассашка дlадехкача ахчанца шера гlалхийттад 23,3 миллион сом.

Паччахьалкхении кооперативни торговле розничи товарооборота боарам юкъера хlана а лаьрхlача 1969 шера 304,6 миллион сома маьха хиннаб. Из дул 1968 шерарчул 9 процент дукхагlа.

Пятилетка дикъ шера республика розничи товарооборот 108,7 миллион сома дегlаенна, вешта аьлча 39 процент.

Сихача темпаша дегlанхаь потребительски кооперацe торговли. Потребительски кооперацe товарооборот юкъера хlана а лаьрхlача 1969 шера 123,3 миллион сом хиннаб е 1968 шера хинначул 11 процент хинтанаьй, хlаьта 1965 шера хинначул — 69 процент.

Розничи торгови сета товарооборота план юкъарча хlана предприятей оборот а лаьрхlача 1969 шера 101 процент кхоачашъяьй, цу даькъе розничи торговни предприятеша 100,6 процент кхоачашъяьй. Юкъарча кхачан предприятеша 102 процент.

Розничи торгови сета товарооборота план кхоачашъяр юкъарча кхачан предприятей оборот а лаьрхlача цхьаьашa йолаь торгови организацеша укх тайпара да:

	1969 шера розничи товарооборота боарам. (эзар сом)	Шера план кхоачашъяр проценташа
Моттигера торгаш	157065	101
Грозненски горпищеторг	38569	100,5
Грозненски горпромторг	40086	101
Грозненски гастрономторг	15354	104
Универмаг	29146	101
Столовей, ресторани, кафей трест	14761	108
«Грознефть» объединене УРС	67263	100,6
Къилбаседа Кавказа машинаькъа Грозненски отделене ОРС	13064	99,7
Аптекоуправлени	2657	106
«Союзпечать»	3600	109
Книготорг	2073	109
Респотребсоюз	123267	101

Планех лаьрхlачул совгlа бахача нахага дехна товараш 3,8 миллион сома маьха да. Цул совгlа комиссионни торговле сlоаьле потребкооперацe цхьа продукташ 3,9 миллион сома маьха я.

Паччахьалкхении кооперативни торговле цхьаболча товараш дохкара-боарам укх тайпара лакхбаьлаб:

	1969 шера дохка товараш 1968 шерашца проценташа
Дулх [illegible] колбасни изделеш	105
Дулхдаьтта	115
Ганарий даьтта	105
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible] хьуд барзкъаши	119
Пазата барзкъаш	118
Кога гlирс	112
Мебель	109

Товарооборот дикка дегlаенаяле а бахача наха цхьадола товараш тоъал дац, царех да зинаш, тайп-тайпара кlадаш, гlадуяьлу барзкъаш, кога гlирс, хина бытовой товараш, кхыдараш.

1969 шера моттигерча промышленноста предприятеши кец беча организацеши дlадаьйтача товарий боарам 17,2 миллион сом хилар, вешта аьлча 1968 шера хинначул 10 процент дукхагlа.

Паччахьалкхен планех хьахьожаьча средствий чотах хьал а даь дlаденнад цхьа чубаха 63 эзар квадратни метр хула цlенош. Цу чубаха цlенош хьалдара шера план хlаьта а 65 процент мара кхоачашъяьйц. 1969 шера хьал а даь, эксплуатаце дlасенад наша дааха ха йоалача берий 280 моттиг йола учреждени, 6864 моттиг йола йола общеобразовательни школаш.

Шерагара - шерага дуккагlа хул наха лу бытовой гlулакхаш. 1969 шера бахача нахе дена бытовой гlулакхий боарам 16 миллион сом хилар. Бытовой гlулакхаш дар совдаь 17 процент лакхделар 1968 шера хинначул, цу даькъе юртахка 18 процент дукхагlа.

Бахача наха бытовой гlулакхаш дара шера план республико кхоачашъяьй 102 процент. Юртахка бака наь дукхагlа бале а ерригa республика хьанийцача еачха цу бытовой гlулакхаш 20 процент мара дац. Эсала дал юрташка бахача наха бытовой гlулакхаш дечу ерда метод[...] юкъехьаьхьаре болх а.

Республикехьа, городашка, юрташка 1969—1970 дешара шера болх беш я 473 дийнахьара общеобразовательни школа. Цу школашка дешаш да 257,9 эзар бер. Цул совгlа 78 балхлойн юрташкарча, кагирхойн школе, ишта заочни школашка дешаш да 15 эзар къона болхло, гlулакхера саг, колхозо. Городашкеи юрташкеи 15 школе-интерната паччахьалкхен lалаш а еш дешаш да 9083 дешархо. Общеобразовательни школашка хьехаш да 12 эзар гlаьсагlа хьехархо.

Республикерча общеобразовательни школаш, болхлойн юрташкарча кагирхойн школашка, сменни, заочни школашка, пятилетка дикъаlча шера 10 класс чекх а яьккха аттестат дlаэцна [illegible] 1969 шера дехкара лакхьхьа йолча юкъерча дешара заведенеши нийсанаь лакхера даьхlа йола юкъера образовани йола 4905 специалист. Лакхера йоа алпара заведенеш лаьрхlа йола юкъера 15 заведенеш дешаш да 27653 дешархо.

Укх чехара [illegible] лакхера лаьрхlа йола юкъерчи дешара заведенешка хьанийцаш юкъерен балхl шерхен школаш чекхъяьккха 6,6 эзар саг. Шин вуз. 14 lилман - тохкама институташка, кхыча учреждениешка, организацешка болх беш ва 1681 lилман болхло. Царех 17 доктор, 365 lилмай кандидат. lилмай кандидатех 58 кхаьсаг я.

Къахьегамхой хьашташ кхоачаш дар республике болх беш я 380 библиотека, 360 клубни учреждени. Клубашка, кинотеатрашка болх беш я 335 киноустановка, царех 160 широкоэкранни широформатни я, 36 дlа-юха лела установка я.

Дlадахача шера дукха мероприятеш чакхъяьхар бахача нехха хьаькlено доаздари дайна цу медицински гlулакх тоадараш тlаерзаь.

Республика здравоохранени, профилактически учреждениешта юкъе я 73 больница, 240 здравпункт, 280 фельдшерски пункт.

Массаза болх беча, сезонах болх беча, дешара хана тхо дегача берий учреждениешка 20,5 эзар бер да. Городах арахьарча пхьегачеи городской оздоровительни лагерашкеи аьхка хана салоlаш хилар 31 эзар бер, дешар лаха да йола бераш.

Республике болх беш я 13 санатори, салоlе цlенаш, профилакторий. Хlора шера-шера дукхагlа хул вай республике массанаа lаьхьеча форма фисте здравницай хьалхеш йола предприятешта организацеш. Туристско - экскурсионни управлене а вlаштlехьдоаккха къахьегамхоша салоlа таlа.

* * *

Юбилейни шу дlадолаьдена, Нохч - Гlалгlайчен къахьегамхоша дерригa шоай низаш оарцагlдоахаш ях шера план хlаьал хьалха кхоачашъяра, В И Ленина ваь бlаь шу хузача денна баха ма боагlаша накъабахара.

НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ

ТОАБЕ БОЛХ

Денгара денга гаргакхочаш латт В. И. Ленина юбилей. Цу деэча денна сийленца накъабаха уйла йолаш ба Малгlабика районан комсомольцаш кагирхой. Цу миттe долга хьаьнах района мехкдаьттахошна укх пятилетка дийнагlча шера план хашал хьалха кхочашъян хилаpo.

Районе дикагlчарех лоархlаш я хьоалагlча мехкдаьтта промысла комсомольски организаци. Укхаза духхьашха балха венача сего общественни балхе дакъа лоаш. Цул тlехьагlа цхьа шу совгlа ха йоаллашехьа комсомольски организаце вииза член хул из.

Района юртболхамерча комсомольски организацешта юкъе дикагlчарех лоархlаш я «Ингушский» совхозера яр. Довкхийча къахьегама толамашца бедгалдоаких цар укх пятилетка дийнагlа шу. Совхоза паччхьалкхен амбараша дlачуденнача 1961 тонн тидуаргех 1120 тонн совхоза комсомольско-кагиркой звеньяша кхехаь да. Совхозе хеза ца lеш эргигача районе дlахезай цу звеноннта керте латтача комсомольций Гарданов Султана, Энгиноев Али, Коригов Султана цlераш. Цу совхозе еллача 22000 тонн силосах ах совгlа Балаев Умара, Кодзоев Мухьмада комсомольско - кагирхой звеноша еллай. Хlаьта комсомольца Коригов Султана кулгалдеча звеное совхозе эггара лакхагlа кьувиьам баьккхаб. 187 гектар майда тlа хlара гектара тlара 16,5 центнер ба цар чуйна гlаувргий хьувьам. Итташ тоннаш а совхоза комсомольцаша кхоззь доагора - смазочни материалаш. Иштта кхоачашду совхоза комсомольцаша тlайца юбилейни дехараш.

Цхьабаккъа массанахьа иштте долаш кагирхой гlулакхаш.

Комсомола горкомо кулгал ца деш шай лоlамагlа битаб района кагирхошта юкъера культурно - массовни болх. Нагахьа комсомольски организаци вай района цу лоархlамерча йолла дерггlа терко еш.

ВЛКСМ горкома болх массехьаза бийцаб КПСС горкома бюро. Хlанз цу хьакъехьа долаш дола кхоачамбоацаш дlадоккхаш я района комсомольски организацеш.

Х. ШАТОВ.

БЕЛОРУССКИ ССР. Хьалагlча Солигорски комбинате хьалхарча шу хьатlаоттам болх бен баьча къахьегахар предприяте хойлаяра ергlа. Ершата фабрика [illegible] шера арахецаргья 1 миллион 300 эзар тонн минеральни удобрени.

СУРТА ТlА: хьалхара комбинатон обогатительни фабрика сурт.

Н. [illegible] сурт.

ТАСС фотохроника.

РЕСПУБЛИКЕ ФИЗКУЛЬТУРЕИ СПОРТИ ДlАХО ДЕГlАЙОАЛАЯРАХ БОЛА

НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Коммунистически партен Советски правительствон хьалхара хlоаггlа уйла тlайохийт физически культурен спорти дlахо дегlайоалаяра. Коммунистически парте программа, КПСС XXIII-ча съезда решенеша духовни вlашхьел, моральни цlенал, физически унахцlено шийча чхь масса оагlорахьара цхьана таплем йола советски саг хьалхкхевара эггара дикагlа йолча средствех цаl санна лоархl физически культурен спорти.

Физически культурен спорти дегlаккхувлара дешвах лаьца КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советон 1966 шера 11 августе баь сощам кхочвино а беш, укх тlаххьарча шерашка тоъал дика хlамаш каракlдавийна къахьегахой депутатий моттигерча Советашта, министерствашта, ведомствашта, боахамел физкультурни организацешта, учрежденешта. Дикагlа вlаштlехьбоахаши чакхбоахаши ба физкультурни спортивно-массовни болх. 1966 шераца найсийча дукхагlа хиннай физкультура коллективаш, физкультурникаш 54 эзар саг дукхагlа а хинна, хlанз 245 эзар сагага дlахьаьвчаб. Цу юкъа физкультурни организацашна хийчнаьц 100 эзар спортсмен-разрядник: цу даькъе дунен хьалхьаьшта юкъерча классагlа йола СССР спорта шш мастер, СССР спорта 30 мастер, 1-ча разряда 1030 эзар спортсмен, массови разрядий 90 эзар спортсмен.

Лакхъенкхай СССР, РСФСР, добровольни спортивни обществой сборни командашта юкъе а болаш яхьашка вай Даьхени республикан сий хьаллоаттадаьча дикагlа болча спортсмений спортивни говзал.

Кlоанг-дукха товеший физкультурни организацей материальни база, спортивни гlирсаш найда дикагlа яц цар, шерагlен дикагlа вlаштlехьдаьккхаш чакхболх спортивни [illegible] предприятешка, районашка, городашка, спортивни обществошка. Спортивно - массовни унахцlенни болх вlаштlехьбоахкара физкультурни организацешта дукхагlа а хоадамболешатlе, а доакъостие де къахьегамхой депутатий районий поселковни Советий, дукха исполнительни комитеташ, предприятеш, ведомствашта, учрежденешта.

Цунца цхьана, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета болгалдошках, республикера физически культуран спортен боарам хlанз а тlа-тlа дукхагlа дlадехарашла ма яхаов ца хилар. Дукхаша ма предприятешка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка хlанз а массайнега дакъа лоацийташ яц физкультурен спорта. Школашкеи дешара заведенешкеи уйла кlезига тlайохийт дешарца болшача массови физкультурни балха, дешархой спортивни говзал лакхъяра. Бахача наха юкъе беча физкультурни балха цектраш а хиина дlаэттанш спортивни базаш.

Вlалла а кхоачам болаш яц просвещене министерства школешкара спортивни база: 462 школах 106 школа мара яц спортивни эплал йолаш, республикерча берий 10 спортивни школах цхьаккха а яц шийн спортивни база йолаш. Дукхха моттигаш я физкультура урокашта моттел ахы предметиш хьехаш.

Школашка, дешара заведенешка, предприятешка кlаьта иштта республика городашкарча дукхаза вlаштlардаьна дукхха нах бахача цlеношта юкъел юрташкен спортивни майдаш городокаши хьаяра болх ца вlаштlехьбаьккхаб. къаьстта а Советски, Ведана, Нажай-Юрта, Шелковской, Надтеречни, Наьсарен районашка.

Республикерча спортивни обществий материальни база кхоачам болаш ца хилара юхалетт спорт дlахо дегlайоагlилга. Город Грозне юкъе уллa «Динамо» пха стадион андрайиш кьал тlа хилар бохьач долаш хlанз яхьаш чакхъякхара мегаргйолаш яц. Тесса йитта я «Локомотив» яхача обществон стадион.

Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета сощамо 1966 шера 29 ноябре чlоагlъяь спортивни гlирсаш хьалдара план кхоачашъяьнц юрта боахама министерства, просвещене министерства, «Грознефтехимзаводы», «Грознефть» объединений предприятеша, «Грозпромстрой» тресто, «Грозэнерго» управлене.

Вола вlаштlехьаьккхай физически культурен спортен пропаганда. Кхочаш болаш хьахьошах физкультурни болеше социальни доцlан, наха юкъера балерен унахцlено чlоагlъярен гlулакха кулга кхоача дийцаь. Уйла кlеззига тlайохийт кадраш дьаккаржара, уж lомаяра, керла кхетам балера, шо-шой моттигашка уж дlайийцара.

Торговле министерствон респотребсоюзо эсала леладу республика городашка а къаьстта юрта районашка а спортивни туристски товараш дохкийта.

Физкультурен спортан республикански, районни, городской комитеташа мело ю спортивни болх нах дукхагlа чулоацаш боаржабара, кхочамболаш кулгалдаш спортивни обществаштен коллективаштен. Царна эшаш дола новкъостал дац районний городской Советий исполкомаша, дерггlа йоакхо яц районашкеи городашкеи физкультурни болам дегlабоалабара а спортивни база чlоагlъяра а.

Физически культурен спорти дlахо дегlайоалаяра боккха паччахьалкхен лоархlам бу, сага коммунистически кхетам балара лоархlамегlарча элементех цаl, советски сага моральни духовни облик вlаштlехьъялара общество воздействи эргйола дика средство из хилерах тарра. Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

1. Къахьегамхой депутатий городской, районни, юртий, поселковни Советий, цар исполкомаш, министерстваш, ведомстваш, учреждешеш, предприятеш, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Советера физкультурен спортен комитет республике физкультурни болама деш дола кулгад товде, физкультурен спорти лелаяра дукха къахьегамхой юкъеоцилга, спортсмений спортивни говзал лакхъелга, дукхача наьха унахцlено чlоагlъяра болх тоабелга, спортивни материальни база хьаелга, турниш, чердхьал, чкъаьрий доахилга, цу гlулакха спортивни гlирсаш меттал, къахьегамхоша салоlача моттигех а — паркех, кьадаьча lамарчах, лодочни станцех, культура учрежденех найда а эшаш, дlахо дегlадоаладелга lалашде декхарийла е.

Дукхха нах юкъе а боаш юрташка физкультурни спортивни болх бара уйла дукхагlа тlаяхийта, юртарча кагирхошта аьттув болаш дола спорта тайпаш дегlаккхувла, колхозашка, совхозашка, районни центрашка хан-ханнахьа спортивни яхьаш е, из болх культурно-просветительни учреждений гlулакхашца цхьана тар е беш.

Физически культурен спортон саг массе оагlорахьара цхьатарре дегlадахара, балха овсарле лакха йолаш по къахьегара, дукхача шерашка ма чlоагlа унахцlено хилийтара, творчески хьинар дегlадоаладара, Даьхе лорае кийчвара новкъостал делга вlаштlехьдаккха.

Ерригa физкультурни коллективаш В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаьча Нохч-Гlалгlай АССР V-ча спартакиадана шерра кийчо йолае.

2. Къахьегамхой депутатий городской районни Советий исполкомаш физкультурни спортивно-массовни балха, спортивни гlирсаш хьалдарен долаш дарех пайда эцарен дешашца ханнахьа хьежийла уж хlара районе дукхача наьха физкультурни унахцlенони центраш хургйолаш. Тlаьхьожам оттабольба культурно-массовни спортивни балха хьахецача ахчаl пайда ниса эций хьожаш.

Хlара домоуправлене берий спортивни секцеши бахача наха унахцlенои группаши вlашагlйохка. Физкультурно-массовни балха хьежадеча ахчаи чотах хlара шера домоуправленешта къестадолда спортивни инвентарь эцарен спортивно - массови мероприятеш чакхъяхилар хилаш дагадоаца ахча.

3. Нохч-Гlалгlай АССР просвещене министерстваи профтехобразоване управлени къахьегамхошта физкультурни хьехам лулга дикагlа вlаштlехьдоаккхалда общеобразовательни школей профессионально-технически училищаши кхуваш йоагlа тlехье физически унахцlени хургйолаш хьалкхеяра чlоагlа лард а кхина дlаоттаргйолаш. Физически культура, спорта массови тайпай дакъе дешархошта хилийза эргйоаца знанеши навыкаши лойла, хlаьта цу ларда тlа кагирхой унахцlено массе оагlорахьара физически дегlабоалаелгеи чlоагlъелги lалаш а долда.

Классе боацаш бу спортивно-массовни болх школашкеи училищашкеи шерболба, физически хьехам балара лаькъерча дешара процессаца из цхьана тар а беш. Унахцlеноги дилача къаьсттача медицински группашца дlалаьрхlача дешархошца физически культура занятеш алга вlаштlехьдоаккхалда; унахцlено лораяра министерствоца цхьана хlара шера хьежалда дешархошта физически кхетам баларан цар унахцlено чlоагlъяран йоча балха итогаш.

Просвещене министерства дьахи чакхйоахача унахцlенои мероприятей план оттаечи чакхйоахача хана республика берий спортивни школашта спортивно-унахцlенои лагераш йохкилга оттадолда 1970 шера дениз.

4. Нохч-Гlалгlай АССР унахцlено лорарра министерство декхарийла йойла медицински учреждений дарбан-профилактически балха тlа физически культурах шерагlа пайда эца, физически культурен спорти лелаеш барашта ловттабу лорий тlахьожам товбе, вlсамйоанкхийла лорий-физкультурни учреждений поликлиникашкарча дарбан физкультура кабинетий сеть.

5. Нохч-Гlалгlай АССР юрта боахама министерство, просвещене министерство, «Грознефтехимзаводы», «Грознефть», объединенеш Грозненски горисполком декхарийла йойла Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совето 1966 шера 29 ноябре баьча сощамга хьежжа спортивни гlирсаш хьалдара план кхоачашъелга lалашде.

6. Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совето дагза дергдоацаш лоархl массови физкультурни болам дегlабоалабарга облсовпроф, обкомаш, райкомаш, юххьанцара профсоюзни организацеш чlоагlагlа хьожилга, къахьегама овсарле лакхъяра, цамагара профилактика яра чакхйоахача мероприятеех дlакъаста йиш йоаца дакъе хиларах тарра, физически культурен производственни гимнастикен хlара предприяте, учреждене юкъейоалаелга, спортивни туристски базаш, туристско-унахцlенои лагераш, чкъаьрий доахачуш чарахьаи цlеноши хьалдара даькъе инициатива дукхагlа гойтилга.

7. Къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета исполкома тlадуллаяда Нохч-Гlалгlай АССР чурча гlулакхий министерстваца цхьана «Динамо» яхача стадиона реконструкци ярах долча дешага хьожилга. Стадиона реконструкци яра балхаш чакхдахара пайда эцалба предприятешта организацештен централизованни доацача ахьъкъашка гlолла хьатlадоагlача, социально-культурни учреждени хьалъяргa дlадахийта доаргlача ахчах, кlаьта иштта балха ха йоацача хана общественни хьакане цу балхашка дакъе лоацийталда промышленни предприятей учреждений кагирхошка, студентаммаи дешархошка.

8. Машиналькъя Грозненски отделене управлени декхарийла йойла 1970 шера 1 августе хьатlаоттаенхьа город Грознерча «Локомотив» яхача стадиона хьалхарча эргlаш боараш реконструкци яь яккха.

9. Гlишлошъярен архитектуран гlулакхашта йолча Нохч-Гlалгlай АССР управлене тlахьожам чlоагlагlа оттаболба керда дукхха доккхий чуlе цlеноши хьалдеча районашка хlанзарча правилашкен боарамашкен хьежжа доккхий спортивни майдаш хьалъе планаш уттаяран хьалъяраи.

10. Нохч-Гlалгlай АССР бытовой гlулакхаш дара министерство декхарийла йойла 1970 шера городашка Малгlабике, Гудермесе, Назране, Шаьла проката спортивнии туристски инвентарь тела базаш яхка.

11. Нохч-Гlалгlай АССР торговле министерствеи респотребсоюзи декхарийла йойла бахача наха кхоачамбалла йолча ассортиментагlа спортивни туристски товараш доахкара гlулакх товде.

12. Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета физически культурен спортен комитет, радиовещанен телевиденен комитет, республиканскии районнии газетий редакцеш декхарийла йойла бахача наха юкъе физически культуранеи спортан пропаганда яра болх товбе. Дикагlа хулийталба спортивни радиои телевизионни передачай чулоацам, республике физкультурни болам дегlабоалабара дешаш йола тематни моттигерча кепайоазон тlа шерйолла.

13. Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета тlадуллалда укх дешашка хьожилга:

— В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаь Нохч-Гlалгlай АССР V-гlа спартакиада 1970 шера чакхъяьккхара хьакъехьарча;

— Нохч-Гlалгlай Паччахьалкхен педагогически института физически воспитане факультета ларда тlа массаза а бола беш хургйолаш физкультура хьехархой, физически образоване преподавателий, физически культуран спортен тренерий хьына специалистий квалификаци лакхъяра курсаш яхкара хьакъехьарча;

— облсовпрофеца цхьана Орджоникидзе цlерагlйолча «Спартак» яхача стадионашта реконструкци ярен город Грозне искусственни каток хьалъярен дешаш къестаде.

И. АЛМАЗОВ,

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель

Г. СКЛОКИН,

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

г. Грозный, 1969 ш. 26 декабрь.

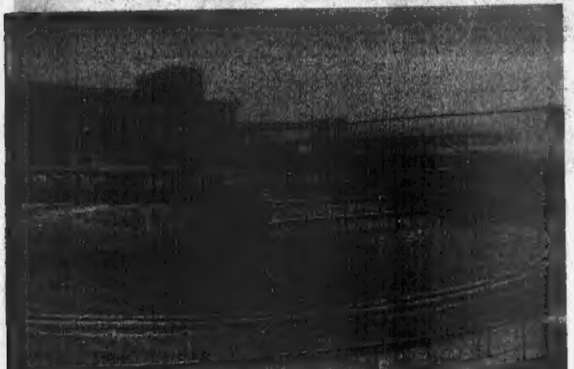

МЕХКДАЬТТА КlЕЖ ТЕХАЙ

Баьчча юбилейна накъайодаш лакха дьоахкаена доалаш хьайоагlа мастера Вейгереи Шарпудина кулгалду бригада. Карабулакан Ачалкхенен шахьара № 175 йолча скважине графикал дика хьалха а бувлаш хинача бригада йоахкотало дьаккхай укх деношка. 2446 метр бурув тенечул тlехьагlа лохерча недоя тlоовашкара мехкдаьтта кlеж техар. Хlанз 10 миллиметрови штуцерах дийнахьа буса 300 тонн «lаьржа дошув» лу скважино.

А. БАКАЛЮК.

Оаха яздаьчун лерагlа

1969 шера № 143 йолча «Сердало» тlа хецатеха арахьацар «Хlаманг енна lемараш» яха рейдови материал. Цу хьакъехьа Грозненски № 2 йолча пассажирски автотранспортни предприяте директора А. Строева аьлаб бу, финансови дисциплина телхаьча № 74—16 йолча автобуса шоферана, Солтагераева выговор елай, аьнаш.

ВАРШАВА. (АПН корр.) В. И. Ленин ваь lаь шу дузача денна польски издательстваша кепатеха кийчъеш я дукха ловзlаме материалаш. Царна юкъе я — «Поэзиита Ленинах дагадеагlара», кулиш юкъе а польски поэзий болава [illegible] 60 [illegible] хьахаман из [illegible] польски [illegible] авторий тоххана балхаш. Владимир Ильича теоретически тlехьале йовзара чlоагlа уйла тlаяхийтай ПИР общественносто. Халчьа паччахьалкхен дlадахача 25 шера 9 миллион экземпляр тираж а йолаш 217-аза кепатехай цун балхашта.

Ленинах дараш довзара сорггреспубликаненк турнир кхайкаьчк доттагlлен польско - советски общества юбилейни планаш, иштта польски хьехархой Советаца цхьань Советий мехка вахарах дикагlйола произведенеш хьаара кхайкаль литературни конкурси чlоагlа раьва хиина хьалхьаьцар общественносто. Польски телевидене хlанз кийчъеш я сийлахь - воккхача уйланхочох, революционерах йола йоккха программа. Цулна юкъе гlоргъя Д. Гранина «Первый посетитель» яхача дувцарах оттаяь спектакль, «Ленин—Польша—поляки» яха полнометражни фильм, «Ленин искусстве» яха кинмонтаж, «Ильичах дола альбом» яха публицистически киночерк. Эрсий советски драматурге Обшепольски фестиваль хулача деношка Кото-

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

[illegible] юбилейни торжестваш польски сцена тlа дlайолаллургья «Большевикаш» яхача Е. Шатрова пьеса премьерана. Дукхача театрийн культура цlенойн йlаьстанарча репертуаре хургаь ленински тематиках дьаьна советски авторий пьесаш.

СОФИЯ. (АПН корр.). Советски болгарски специалисташа доладанболлаш белгальъяьккхай «Дружба» яхача газопровода керда цхьа дакъа гlоргдоль трасса. Из дlадолалургда Молдавера, Румынски территоре тlа гlолла чакх а даьнна НРБ ерригача Толбухински округе гlолла чакххаргда из. Генерал - Тошево юхерча газораспределительни станцена проект оттае йолабешаб инженераш. Толбухин яхача городе юхе хьалъергья баьцадаараш яхедава йола йоккхий теплични комплексаш, уж йlохъергья советски газаца. Кердача болгарски болх бе йолалургья «Манганова» яхек, ахыйолен шахташ. 1974-ча шера газопровода керда га болх бе йоаелча Болгаре яхоачаргья 5 миллиард кубически метр газ.

БЕРЛИН. (АПН корр.). Кепайоазон Келдаранй Агентства, Крокодил яхача журнала вlашагlехьа советски художникий карикатуристий выставка хьайийлай Берлинерча германо-советски доттагlлен Центральни цlагlа. Цига хьаьхьокхаш да укх тlехьарча 30 шера политически сатира дикагlйолча мастерий кулгалдараш, Ю. Ганфа, В. Горяева, Л. Сойфертиса, В. Прорхова, А. Баолато, К. Ротова, Б. Лео, И. Семенова, иштта цар къоначча коллегий А. Круглова, В. Горохова, Е. Шукаева, Е. Самойлова балхаш.

Хlанзарча актуальни проблемай тема йоаийт сурташа. Художникаш духьала ба расизман неоколониализман. Вьетнаме тlом беш бола америкайски империалисташ хьагучабоих. Гаргарча Малхбоалерча израильски агрессина духьала ба. Малхбузехьарча Германе неонацистийн реваншистийн юкъ йолча бесса хьахьоих.

Немецки карикатуристий ветерана, профессора Альфред Байер-Реда, цlи хезача художникашта Эрих Шмидта, Луис Раупельфа, Горольд Кречмара массане а цхьатарра оценка елар: экспозицеи чlоагlа уйла тlаозаи доархlамеи я, цо ГДР къахьегамхошта шерра дlайоьлийт советски сатира цlе хезача мастерий творчество.

СЪЕЗДА РЕШЕНЕША КОЛХОЗХОЙ ХЬИНАР АЙДУ

Шаьла района колхозийн совхозийн къахьегамхоша дика толамаш даьхад юртбоахама производство дlахо айеча. Ялат чудара вкъера боарам укх тlеххьарча кхаь шера лакхагlа ба цул хьалхагlа дlадахача кхаь шераца нийсбича, шекара свекла 47 процент дукхагlа чуяай, шура нахар — 19,1 процент, фуаш гулдар — 9,4 процент, тха даккхар — 17 процент лакхденнад.

Шерагара шерага дукхагlа хул юртбоахама производстваьга дlаудийта капиталовложенеш, чlоагlъу цуп экономика.

Районерча къахьегамхой вахарера йоккха событи хилар колхозхой Кхоалагlча Ерригсоюзни съездах. Тахьарча дено дlадикарайна колхозни акаркой свототlе долча хьоштанен из аххара да съезде чlоагlдаь колхозий Хьокхане Устав. Парте дlахьочавьъо ца яххара а колхозни строй дlахо дегlаккхувларан чlоагlъяран тlакхараль а я Устава ерригa положенеш. Тахан дьобача наькъе шоаш знална ен, районерча яхархошта дагадоагlа дlадаха шоай яхар. «Бlаьхийча наьха-кулакий, тикай даьй, моллай цlенош мара дацар кирпичи тlаййлле а аьшк тlатеха 1» — ахаш дувц боккхийча наха — колхозхоша.

Хlанз районерча кхаь юрта (Бача-Юрт, Курчалой, Майртуп) шоай доладьа дукха лаьтташ а долаш кхо колхоз я. Дукхача доакъоех латташ, механизированни, дукха продукташ телаш да боахамаш. Цул совгlа 5 совхоз а я районе. Эргадчьнад тха юртий культурни сибат. Массе а юрта я юкъерен беркI шерен школаш, клубаш, библиотекаш, кхыйола культурни учреждениеш. Совхозий дукха болхлойн колхозхойн болх а беш, цу цхьан хания сайрийнарча школашке, техникумашке, вузашка дешаш ба. Ерригача совхозашка, колхозашка, кхыча предприятешка цlешагlъехка и болх беш а я лекторски группаш, политинформаторий группаш. Дукхагlа вlашагlъехк партийни комсомольски политически дешара кружокаш. Хlанз лекторски группаша, политинформатораша, пропагандисташа боккха болх лаккхбоах колхозхой Кхоалагlча Ерригсоюзни съезда решенешта пропаганда еш. Дукха мероприятеш кийчъяь съезде уж лоархlамера документаш хlара къахьегамхочон дlадоазийтар духьа чакхъяха. Аьнча кхочам ба, колхозхой Кхоалагlа Ерригсоюзни съезд хьеелалле хьалагlа юртбоахама артела Хьокхамеча Устава проект юпаш ерригача бригадашка, фермашка, звеньяшка, колхозий кхыча производственни участокашка собранеш яь хилар. Из доаш дийцад колхозий правленей заседанешка, партийни, комсомольски, профсоюзни собранешка. Хlанзлехьа колхозхой Кхоалагlа съезд хиначул тlехьагlарча юкъагlа, боахамий кулгалхоша, кептерча специалисташа, партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски органаша 200 совгlа лекци йийшай колхозхой съезде дийцача дешех лаьца. Лекцеш, беседаш, доклалаш оттаечa хана доккха новкъостал ду района колхозашкен совхозашкен вlашагlъехкича «Знание» яхача обществе юкъьанцарча организацеша. Колхозхой III-ча Ерригсоюзни съезда итогашта хетаь партийни собранеш хилар района ерригача юххьанцарча партийни организацешка. Цига дакъа лоацеш хилар КПСС членаш членал кандидатех 1200 саг, парте боацача новкъостех 1970 саг.

Партийни собранешка белгалдир дlахора декхараш, юртбоахама производство товяра, къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дlайода мах лохбара, НОТ юртбоахама производствана юкъейхахьара, совхозий болхлойн колхозхойн вахара хьал тодара новкъостал деш йола мероприятеш. 1969 шера 19 декабре хиначa парте райкома пленуме дувцаь оттадаь доц дар: «Колхозхой Кхоалагlча Ерригсоюзни съезда итогаши районни партийни организацие декхарашд». Пленуме белгалдаьхар колхозни совхозни производство дегlаккхуллача чарагlдаьнна хlамаш санна, иштта цига нийслуш дола кхоачамбоацараш а. Теркъяде мегаргдолаш къамальхаш дар Нохч-Гlалгlай геологически экспедице начальника ков. Малькоен районий юкъерча «Сельхозтехника» Шалински отделене управляющи коз. Махмудовен даьраш. Цар дийцар промышленни предприятеша районе колхозаштен совхозаштен дена шефски новкъосталах.

Колхозий иккалий собрани а яь цига чlоагlйир колхозхой районни совет. Колхоза керда Устав оттадера вlашагlъехка комиссеш а колхозашка болх беш.

Юрта боахамерча къахьегамхой дергдола, лаьтта леладечун профессех доккхал дергдола уйла юртарча къахьегамхошта дег чу йоссаяра долла хlама ду колхозийн совхозийн партюкомаша, бюроша, юххьанцарча партийни организацеша, моральни материальни поощрене ерригa формаш юкъейхуьа. Цудухьа шоай ена йолхойна производстве хьинар да ходеш къахьегарца жоп ду кхашкарчеи фермашкарчеи къахьегамхоша.

Дика къахьейгад укх шера районе юкъера дьархlача хlара гектара тlара фуалъаьккхача хьажжагlий 30 центнер яьихаха районерча илатаи леладераша. Хlаьта 20-ча партсъезда цlерагlча колхозерча хьажжlаш лелеча механизированни звеной звеньевох Ломалиев lаьлас ше лелеча 150 гектарах хlара гектара тlара дlадахача шера 40 центнер фуалъяьхача хьажжагlий а аьккхар, укх шера 50 центнер яккха аьнна дош а деннад. Колхозхой Кхоалагlча Ерригсоюзни съезда делегат хиннав Ломалиев lаьла. Съезда материалаш шоай, юртарча хlара къахьегамхочоа дlайоазийт цо.

Хlара денна, тlагlертта къа а хьегаш даьхача толамаша районнега йиш хилийтар бlарча хьайшача шера план дукха хlама ца эшаш дерригача йоьккхайта кхоачашъе. Цхьабакъда, дlахо лаезаш кхы а дукха халонаш латт хьалхашка. Кхоачамбоацараш карара дуалийта хlамаши хlанз а дукха да партийни, комсомольски, профсоюзни организацей, колхозий, совхозий, кхыча предприятей кулгалхой балха тlа. Района боахамашка хlанз а хьоастадаьдеа къайбаl боахама доккхарий чlоагlа база хьаярах дола дош, бокъонца къоасам лоттабац юртбоахама производства эффективность лакхъяра, хlамай кхом баран кьуркат дарен.

Кердача шерарча доккхийча декхараша вайгара дlахьа организаторски массово - политически болх чlоагlбелга, юрта боахамерча болхлой творчески хьинар, ихе шерa плана дакъ хьалйа чакхъяьккхара тlадекзаделга.

А. ШАХГИРИЕВ,

КПСС Шаьла района инструктор.

Толлуш шерлуш йоагlа тlом чакйбьшынчул тlехьагlа чухйрдача гlирсий гувнаштех оакъарие юкъера хьалъетта хезе город Варшава. Улиций планировка хоалъенн наргlатенгех дилача города центрана къувсам я цул керда районаш.

СУРТА ТlА: города эггара керда йолча районех цаl.

ЦАФ-ТАСС сурт.

«СЕРДАЛО»

3-гlа агl. 17 январь, 1970 шу

КЕРДА СТИХАШ

ХАМХОЕВ Ахьмад.

НАЬНА МОТТ

Дега гарга бā хьо сона
Са хьамсара наьна мотт.
Деша гоьзал сона еана
Бицлургбоцуш гIалгIай мотт.

Эзар хьалха сай нанега
Со хьо буьцуш баст хиннеш.
Бера хана Iа нанега
Оо'хорц ва ле Iовинаш.

Нана хьаьгIе хьала аьнна,
Iа со новкъа вахкхиваш,
Iабрна, чамза хилла аьнна
Мажарна хьаьни денилаш.

Нагаль эргIа йоалар дена
Маьттаз, чамза из хургбар.
Наха дека оалац беце
Сингаз къаьмагI хетаргбар.

ЖIаьла, хьаьнал из бепаре
Вай мотт хьекц эшаргбар.
Меттахь оалаш уж депаре
Деннаш сенка лезаргдар.

Дега гарга бā хьо сона,
Са хьамсара наьна мотт,
Деша гоьзал сона еана,
Бицлургбоцуш гIалгIай мотт.

ПЛИЕВ. Махьмад-Саlид

ПХЬАР

Тха колхое ва цхьа пхьар,
Депутат Махмайт.
ШIайдеш болат ду во къар,
Шайх ааьнал хетайт.

Мала хетар цун пхьала зуж
Тувсаш чоня кIур.
Юргах яьле наб дIатуж
Кхуьлташ жIовнно кIур.

Во жIое сттац кортана
Ший да къувкъаду.
ТIоа а сегаш лаьттана
Себлий меххаду.

Пхьаро бIаргаш ира-лейи,
Нийсаркой цох хьег,
Балнек удар, хьувдош наш
Вонах цо чIоагIа бег.

Цунца къовса воле хьe,
Эшаргвоала ха.
Цун кулгашта воле бе,
Яхаргна хий да.

Шийна къайсар эшаннй,
Къовно велахьаж
Цунга-м тоннал низ ма бий,
Кагьал къаьнна надж.

Дегавала безам бий,
Хьо из волча гIо.
Дийце, техке, хьаьнал-лай,
ГIо ду ца тур то.

Бекьла, хшно юшар вий,
КорзагIаьцкхе лоал.
ЛоархI из юрто, ду цун сий,
Цох «Тха дади» оал.

ДОТТАГIЛЕН САЙРЕ

Дешархоех, хьехархоех, хьайбо баьккхча хьамех хьайншаьр ухх денешка Ачхой-Мартана № 2 йолча юккъерча школа вистовки вал. Вай мохк тайп-тайпарча хамаьшта юккъерча доттагIлешца жетаьлла сайрене дакъа лаца гулбенабар уж.

Художествени самодеятельноста доккха концерт оттанер сайре чакхйоалаш школа самодеятельни артисташа.

М. АЛИЕВ,
дешархо.

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

IIАНАША IИЛМАХОЙ МИШТА IЕХАБАЬБ

Массаварча догIаш нIанаш оабаргIа а йоаш садоалаш хIама е аьа хала да. Цхьабакъда, тайп-тайпарча садоахкача хIаний оашалаш Iоедаш болча зоопсихологаша хьахьечлад. догIач нIананшта е цхьанна хIаман Iовдае йиш хилар. Масала, царна хетадалийта йиш е аьнна чуре цхьадолча Зургашка гIолла ярадувла йиш я. ХIаьта аоххар чу гIолла хуьла йиш ец аьнна. Уж Iовнадара бола вIалла хьам а бохаш баьб: нIана муттадуш доааьча Iургах чахкбала беннаIе хана электрически ток тIелйтаж хинний цунна. Цхьа ха хьалчуа тIехьагIа вхерамеча моттига [illegible] хинабаш цхьайнха нIана.

Цхьабакъда, Висконсински университета бахханна (США) догIаш нIаний дикагIа доаза аьрхIад, тIаннза царна гучаяьннай нIаний шаьрача морда тамашийна свойствош. Из морд массаза а нIаний догIа тIабовзалаш хул, но гучох, аттагIа хулийт цунна лаьттаа чакхбувла. Гучадаьнннад, кхерам тIабоагIача хана оара довккхаш хоам бе йиш йолаш морд хилар. НIана кхерабелча, цу тIа ший тайпара вещество тIайпхийт цо морда, цунна шийна а кхьча нIаьнайта а кхерам тIабоагIаш хиадр хойтам бола.

ПОЭТА ТЕШАМ

Озиев Салмана тIеххьара книжка «Со теша» яха стихай сборник — — деша доладешачаь дегадекар сона Капиев Эффенда дешаш: «Нагахьа санна Кавказа халкъий советски литература истори яздича, Ленинах долча илл
егара доладургдар из». Иштта ала йиш я къаьст-къаьстача халкъий литературай историях меттел, къаьстачакъаьстача поэтий кхолламах а, хьаьшт-деяе цар кIара кердача книжкаш а.

Цу тайпара эттa хьал хетаде хала дац. БIаьшеренашка бахлано тоIадаь даьннача Кавказа къамашта алхха социальни Iоткъамах шоаш кIелхардаьха сийлахь-воккха баьчча хинна Iаь В. И. Ленин. Шоай вахар чуть культура сийрда бега сагаь, шоашта сийлан маьршанига хьакьенкана баьчана оала барзал санна, символично да Кавказа поэтий хIара книжка Ленин хьоашаоц долеуш хилар. Цудухье аз
ду Озиев Салмана а ший керда стихай сборник хьаделлаш йолча «Ленина лир» яхача стихотворене тIа иштта:

Даькъал хилда сийлахь воча
Ленингара доагIа лир.
Укх дунен тIа ше мел хоача
ЦIенна хоадош боадеш хьр.

Литература бокх бе ше волавеннача хана дена (30-гIа шераш) В. И. Ленина сийле йиза аьха гIерташ къахьегаш хиннав Озиев Салман. Ший эттара хьамсаргIдола дош, ший эттара цIенагIйолаь уйла дIетийкай цо цу темена. Из дош-м поэта ше а тешаме бакъду. 1966 шере ераддаьча «Сийлан маккъаш» яхе Озиев Салмана книжка дIадолаьу «Ленинга» яхача зIамигача лирически поэмаца. Хьох со тIаде волча, дега салоIам хул са, йоах поэта В. И. Ленинга.

Ший кердача книжка тIа («Со теша») В. И. Ленина хао стихотворени хетаьй Озиев Салмана: «Ленина лир», «Январь», «Ленинга». Уж книжка а хIарадр шийнш тайпара хьокхаме, а, бакъда къаьстта гоеза ятаьй «Январь» яха стихотворени. Керда шу доладеш боагIа январь-бутт хьамсара хет наха. ХIана аьлча нердача шерацэ юзаенна йола шоай вахаре уйлаш кхоачашъе бдагIеш санна хет царна из. Кхьаметтел наха хьана къоаночун а дегI къонду» январь - бетто, йоах поэта...

Бакъда, январь, биц ма лелаш,
Халкъий догаш
Аьнна доацаш, дуцка да.
Мелла безаш хьо бале Е, —
Тха дегашта
Цага Iа ва чаа кIоарга Е.

Иштта хьисалкъа дагадоахийт поэта дунен халкъаца Iаьржкалла ди — 1924 шера 21 январь.

Доккха дац «Со теша» яха Озиев Салмана стихай сборник. Бакъда из Iодайцар теш, поэт ший топамегIйолча стихай идейно - художественни боарам лох ца беш волга. Цу деньге къаьсттабаллегIа лоара сона «Со теша», «Iоажалте», «ЦIестан кIудал», «ТIемаьочун нана», «Даьй хьонкамаш», «Гурах шиещнаг», «Эздели гIоахалн» яха стихотворенеш. Цу стихотворенешна цхьогта хьегучабаьккхаб поэта ший тешам — вай мехка бакъдар, нийсадар отташ хилараь, хоадар, цIенадар тIеьь-тIеькъагIа война юкъе дуккагIа дарнаш хиларах, хIаьта, поэта ше мехкаре, сийне меттах йоазув-деккар дегIнухергхиларах», «халкъа беша чамц сомеш дукха метаргхиларах» бола тешам. Из тIешам ший дега чу чIоагIбенна хиларах тоьам цо а бец, вай дегашка а из боссар лоеш ба нилахча. Из сийлан тешам хьалкабоах вайна поэта лирически турпалаша а. Иштта, тIем тIа водача вIийна ший нана хьерамбу инас, цIаьхха из ший вол. Даьхх тешам байна, эсап' хула («ТIемаьочун нана»); ший кулгаша хьаьхолла бернат — дика дьийиаь хайт — бIаргадейча ший хьанарах, ший хьаьналча хьахкьеташе бола колмэхочун тешам чIоагI а лийл, цун догаь хьенар сов дуал («Гурах шиещнаг»): хIаьта юхнера а, хахар дунен дезарца, адемашта лайдеенагIа хургболча беcoа ший мул дIашагаьрца, Iоанан тIеньаьйоацнаш тешаш ва къоано - лоаьмахо («Iоажалте»).

Цхьаберъда Озиев Салмана цхьайола стихаш сов риторичи хилараш сененна хет. Царех я «Халкъа тераш», «КIай чо», «Къоанара», «Долоргда вай мерзе шу», «Хестамара», «Хеттар диф аз», «Къахьегам», «Даьха дика Iоадал гIулакх» яха стихотворенеш. Вай къоанoша кагирхошта деча хьехамашта тера я («Боше, во ма лелалеь нура-сонта бовцаш, эзди хилалахь») уж тайпа стихотворенеш. ХIаьта цунга хьажкха цар поэтически низ а, художественни геоаол а хьалу.

ГIалгIай поэтешта юкъе хьалхарчарца ший халкъа дуьхени гIенэш хьакхолла волавенна поэт дуньечча маьрашир, нIаьц ца луш, литература толама кьаннагI ва. Цудухьа бокъо хиной поэта, вай массане къоабел а дергдоаш «Дегадоагаь» яха стихотворене тIа шийх бIубенна шайнвой:

Эттар хьалхаI
Нана йоазуа
Доьрах ва са.
Б[illegible] аз
Иллей оазаш.
Сердаяонта
Сай замаь деша
Низ ма хоача [illegible].

ХIаьта, цох дотта аьлча, из ший сийлаш низ, юстара ца воалаш, тааш а дIаботхьалургбола шо волга Озиев Салмана «Со теша» яха книжкаца хьа я хьокнед.

[illegible].

VIII-гIа

республиканска

Хьаьа кадеш, шаьй хьахкарош шала а дийоаш ансоравена укх сурта тIа (хьадехьарчаь тIа) вайна бIаргашу каррахой хевкер.

• • •

Вошав районан культура ЦIен хоровой коллектив я аьттехьарча сурта тIера яр. Солистеаш: Усманова Хьаван, Алиева Тумиева. Пендар дохх Елисеева ХIарона.

Е. МЕГРАБОВА суртеш.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

17 январь

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 11.00. Сег йоалярен яхарен торжественни Др. 10.00. Художественни самодеятельноста республикански хьажар. 20.00. Кагирхошта лаьрхIа искусствах йола киноле́кторий.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.30. «Книжка турпал —боллo» яхача темах литературе обзор.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 12.00. Киноутренник.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 19.00. «Грибоедов — дипломат» яха беседа.

15-ча участка клуб. 16.00. В. И. Ленина вахара хетаяь кинофестиваль. «Ленин — Польше» яха кинофильм.

КНИ цIерагIара клуб. 20.00. Кагирхой сайре.

18 январь.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9.00. «Ленин санна ваха, Ленина санна къовсам доаттабе» яха берий фильмай фестиваль. 19.00. «Нефтеперерабочик» яхача ансамбле выступлени. «Ленина книжь» яха литературно - музыкальни композици.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 11.00. «Сейга яха ленински дешараш. «В. И. Ленинах дола кувцараш» яха чIоагIо дIахова дешараш. 17.00. «Советски литературен кинон» яхача темах беседа.

Н. К. Крупский цIерагIара культура Дворец. 12.00. «Иаьча дукха дезаш хинна лоашараш» яха утренник. 20.00. Кагирхой самоIа сайре.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 17.00. «Сийдахь-вокахен гарген» яха кинофестиваль «Сийна тетрадь» яха кинофильм хьокхаргда. 19.00. «70 шу даьннад М. В. Исаковске» яхача книжкин витрикана хьалхашка беседа.

15-ча участка клуб. 13.00. «Тха хьамсара Ильич» яха берий утренник.

КИМ цIерагIара клуб. 16.00. «Ленина Горькийн» яха литературни сайре.

А. М. Горьке цIерагIара клуб. 12.00. «Къонал» яхача театра «Пхьагалий школа» яха спектакль.

Юбилейни хьажара концерташка

Хьаьхваьр Нохч-ГIалгIайчен ерожача районий самодеятельни артисташа чIоагIа са тIийсе из ди. ЧIоагIа бехктокхаме хетадаь а творчески хьинар вйдонна а кийчъяьй шоай концертни программаш иллин оалраш хелхархошен, музыкантийша а хоровой коллективашна дакъа лоацараша а. БелгалдIоалаш фу дар В. И. Ленина ваь 100 шу дизара хетаяьча художественни самодеятельноста бархIалагIча республикански хьажаре?

ЧIоагIа гIадвугаш дар дукхача коллективашка дакъа лоацаш аасмо вах хилар, къаьстта а лоаман районашка (Нохчай-Юрти Советски районаш). Къаьстта дог гIоздовккх художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацаш вайнаьха мехкарий дукха хилар.

Репертуар дукха а доккхагIа долча дакъе лакхача идейни боараме, бехктокхамерча юбилейни тема ма яхара яр. Шеко йоацаш лакхъенчай — дукхача коллективийн къаьст-къаьстача артистийи исполнительски говзал. ХIаьта, юххера а, дикка чIоагIъенчай дукхача культура цIеной материальни база. Цудухьа художественни самодеятельноста коллективаш гIерга товенна а из дакъа лоацараштa тIаювх дика костюмаш, кхоачам кхолал я халкъа инструментий комплекташ, кхьараш. 12-ча 13-ча январе республикански сцене хьаьлий бер юрта районий самодеятельносте дакъа лоацараш. Цу сакъердамерча концерташка дакъа лоацача хIаро коллективахи къаьст-къаьстача исполнителехи ма дарра лувца вIаштIехьдаларц. ХIаьта а цу декошка хьажаре хиннача къаьгагIен сакъердамегIен долча хIамлех лувцанза дергдац.

В. И. Ленина хетаь литературно-музыкальни композицеш кийчъяьй Шаьла, Советски, Нохчай-Юрта районах хьаь коллективо. Из тема бе-бача тайпара творчески къовсталай массане а, шоай коллективай торонаш теркал а еш, цхьабакъда, доархIамегIдар фуд аьлча, из да уж ерригa композицеш лакхача художественни боараме хьагойтар, эрителаша безаме гIоацар.

Шоай исполнительски говзал хаддалза эргайоахаш тоаю халкъа инструментий оркестраша. Цу коллективаех я хIакале а шерра дIалайза яьнна Шаьлен Нохчай-Юртен культура ЦIеной оркестраш, Советски культура ЦIен оркестре дакъа лоацараша ашараш бIубеннагIа леккар, шоай репертуар цар тайп-тайпара хилийтар лоаьра. Творчески коллективаш хьалхехьа дувцача хана белгаладаьхканза дергдац хьажаре Сунженски къззний хорон Грозненски района 1-ча Мая цIерагIча колхоза хорон выступлеш дика яь хилар. ЧIоагIа хоза уйла дег чу йоссайир гаьнне лоамашха уллача Итум-Калача вайнаьха мехкарий вокальни группа. ЧIоагIа дегаш яйдена а болаш «Вай даьхе» яха иллиа даькхар мехкараша.

Концертни программашка къаьстта моттиг дIалоацар халхараша. Из-м кхетадеш а да. Берашкара баьнна къоаношка кхачалча бараш гIах «аьпна, дог урзтта халкхабоа вай республике. Хьадабохаргба вайна Советски Наьсарени районашкара кIаьнкаши Сунжера кортош кIайбенна къоанойн!

ДикагIа - воагIа бараш къастабе хала да — хIара района ба башха - дика халхаркой, кхахьрий чуловцаш белгаловашн хIарана ба-ба я. Са бегалбаха безам бар (Нохчай-Юртара, Советскера, Наптеречнера, Урус-Мартанера халхархой. Массеза а хулаш долча тайпара, хIана хиннача хьажаро а хьагуяньхар дегIаухаш, творчески хIоагIашо йола коллективаш а хIаьнта мотта меда, шоай позиеш карзра ювлийташ йола, тIехьаюса коллективаш а. Къаьстта а боккха товм бу дега Наьсарен района толамо. Укх тIеххьарча шера дикка чIоагIъеннай культура ЦIен самодеятельность хор вIашагIъеллай, хьажаре къаьстта лакха мах беш бар «КIантий халхари» ЖIайрахой халхари» тIехалка даь бола къона халхархой. Вайнаьха халкъа ашараш чIоагIа дог урзоттадеш шаьрен леккар Р. Евлоева («Электроинструмента завода сборщица»). Безаме а оаз хоза хьаташ а даькхар «Ленинах дола илли» Б. Хамхоева.

Дика дегIаухаш да йоккха йоацача вокальни ансамблаша калеш доаьнга. ХIаьта цу гIулакха белгалдоал маIача наькха вокальни квартетий говзал тIатIа лакхлуш хилар.

Массая, шалхецаша дика даькхар «Еза нIан» яха В. И. Ленина хетадаь керда илли. Урус-Мартанерча квартето дика даькхар «Зуръ» яха халкъа илли. Сакъердаме халкъа массаьх илли безам тIеозаш даькхар Нохчай-Юртарча квартето.

Хьажете а хьажаре дакъа лоацаш хиннача ерригача районаша бокъеIнна тайпра бехктокхама хетаьза хьаза яхетадеш леладаьдаа из лоархIаме гIулакх. Выступленеш дикагIа а беш йолаш яр Шелковской района коллективаш. Цига ахай «Коминтерн» колхоза башха-дика хор, програма геттерьа воало кийчъяьй районерча юкъа клубашка а. ЖIана шолагIа хьажар дIадахад МалгIабика районан культура бехкдошта цхьаккха лиикхетар ца деш. Гучох, культура министерства цIенхьштта увна тIалхийта езаргья МалгIабекерча гIулакхаша.

ЧIоагIа бохам беш да Наурски районерча коллективаша концертни программа во кийчъаь хилар а. Цхьаккха чам а боацаш, культура а йоацаш, хьадагадоххарагIа вIашагIъеллача цар программо хьахьокх коллективашка творчески организаторски бохх ясала баь хилар. Бакъдар аьлча, бохам беш долча цу кхоачамбоацарашка нийрладоаккхалургдолаш дацар массане а дегаш урзоттадеш хинна республикански самодеятельностага хьажара доккха цIей.

А. ХАЛЕБСКИЙ,
Нохч - ГIалгIай АССР-а заслуженни артист.

ХАЛКЪА БАГАХБУВЦАМЦАРА

КЪИ ФУ ДЕЗА ХЬОНА!

Цаген Iехаеш дегадоха хиннай цхьан сага. Цхьаькха тайпера из вIаштIехьдоалаш хиннаде цунна. Цаген хьа массоала хкетт—«Аз Iехоргвар хьо, Цаген, соца лелаш доаьний Iаь» — яхаш дIа ца воалаш кIордаьаь хинна из.

Иштта цхьан дийнахь из гаьнна-ра цар волча хьовшаагIа воагIаш бIарга а вайне, Iо ца бохайте тохаш, санна цхьй цIен санах буьта тека дIаэттав Цаген. Вона хьатIакхаьнча вож. — «Соца лелаш доаьний Iа, аз хье Iехаврхиллараь?» — аьннад цо.

— ХIана мукъа вац со, — аьннад Цаген. — Цул совгIа, сай нах Iехаберг сайца яц сота. Вешта, хьа безам бале, Iоикхетаргбоацаш ер цIен са Iа хьалоаце, аз дIачу а вахь из хьа-м ахьаргьа.

Вож рагьа а хинна, ший низ мелбо цIен са а лаьца дIаэттав. Иштта ер ятташ тоьал ва аьнна, хIаьта Цаген арасолаш хиннавац. Тlаькъа са дIа а хийца. Цагена цIа харцийта дегадохьа вокхаена: «Из а даций Цаген Iехавар?» — ХIаьта а са Iобаавабалхаьа? — ХIаьта а са Iобаавабалхарл Цигтеча цIерIара арвальннача Цагена:

— «Волле, волле, пен-м Iобохьа дега а бац, Iехаелар хьоо, — аьннад.

Цох а тоьам ца хулаш, дIаваха туташ хиннавац вож. Аз ва тIа а вига, хий а ца молийташ Iохайелавергвар хьо!» — аьннад Цагена тIаюха.

Вож рагьа а хинна, хи йисте бахаб уж. ДIахьаьлча баьлче, ше цецвальча сенка дIа-юха а хьажа, Цагена хьаттад:

— Айя, тешаш мичаб хьа?

— Фу тешаш? — аьннад вокхо.

— Ай Iа-м хий меннад ма хьаргдий, аз мен-вадаш хьергда, — аьннад Цагена. — Фу хургда цох тешаш боацаш?

— Ай волле, хIаьта тешаш боалеборгба вай, — вокхо а аьнна, ераш юза юрта баьхкача, — «Хи йисте дахарий вай? — хьаттад Цагена.

— Дахад, — аьннад вокхо.

— Хий меларий Iа?

— Малавар!

— Къы фу деза хьона?!

Цу хана дена къы къовсам баьккхабац Цагенаца из вовзача нийа.

МОЛЛА СОМ...

Цхьан дийнахь молла ший веший молага, оттийтай Цагена. Цхьаккха кIама ца хилча санна, шортта молла волча а вача, — «Молла, Iа хьай веший ешийча оттийтай сона. Хьажел хьай цу гIулакхех фу йоал жайнах», — аьннад Цагена.

Кхы из Нулакх дIаьх ца делийта, жай хьа а даьнкка, IотIаьахьжаш а ваьгIа. — «Товма цхьа сом доагIа, йоахи, — аьннад молла, хIаьта кисара хьадаькхка сом Цагена дIа а деннад.

— Бокхьала иштта дий из жайна тIа! — юха хьаттад Цагена.

— Да, да, хье ца теше накъга хатта, — аьннад молла.

Цагено — «Айя, ер-м сом а дац!» — аьлча, «Айя, мишта дац ер сом!» — аьнна, дIабеделлад молла ший сом. Из ца дIазуашехьа, бий а, тIоаре а ца къовстадеш тIадоладеьд Цагена моллана.

— Фу да вовл хьо, Iоедал, жайнна яхача тайпара хьона доагIар дIа ма деннадий хьона, молла аьлча — «Хьалха сона йийтта а йийтта мара мича деннадар оаш сона сом, хIаьта аз хьалха сом а дIаденна етташ хилча сов тоха мегацийн» — аьхад Цагена.

ХАОТТАМ

Тахан республика гIоалсе Грозне тутцалуш морхаш а йолаш, йоачам а йоацаш, республике гIоалла ц[illegible] моттигашка гIоалла деш а йоаллаш, лостамаш хуьлаш, гIайло, гIаьхкьача бол[illegible] хкоачам мух а хьекхаш ха хила а бIагара температура республика гIоалла 5 — 10, Грозне 7—9 градус бIоахал йолаш хила а тарлу. ДIаторча шин дийнахь буса хуйцалуш морхаш а йолаш, хьаьдцайолча моттигашка дош а деаллаш, лостамаш хуьлаш, гIайло, гIаьхкьача боарамах хкоачам мух а хьекхаш ха хила а бIагара температура байсаша 3—9 градус шелал, деношка 5—10 градус бIоахал йолаш хила а тарлу.

[illegible]

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО
17 январь

6.00 — «Юрта бIарго» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00—Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачай программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Ашараш. 8.30 — Ленин Петроградан обороне вIашгIехьаьккхар во (нохчий меттала). 8.40 — Баьчча бIаь шу дизара хетаю (эрсий меттала). 8.50—Ленинаь вахаш (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — «Ленинах дола дувцараш» яха литературни передача. 15.30—«Ноанхъост». ЙоаккагIа йола классашка деша багIараштa. 16.00 — Сона дуккхаьезача мелкха. 16.30 — Концерт. 17.00 — «Зiок моза» яха сатирически журнал (нохчий меттала). 17.30 — «Къонал». 18.00 — «Вай индустриальни мохк» (нохчий меттала). 18.15 — КПСС Центральни Комитета Тезисаш хкоачаешпе. 18.20 — Халхара ашараш. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
17 январь

16.00 — Передачай программа. 16.05 — Кинолюбителий клуб. «Мехино хула старташ». 17.25 — «ХьалгIетта бохача мохк...» Сийлахь-боккхача вахкен тIема филми. 18.00 — Кердахараш. 18.05 — Фигурни соаловаш леххера СССР чемпионат. МаIа нах. Кисвера передача. 20.00 — Шоана, бераш. 20.15 — Дуйне хьалгIеита юкъера обозрени. 20.30 — Передачай программа. 20.35 — «Со теша наха» яха художественни фильм. 22.25 — Фильм-концерт.

РАДИО
18 январь

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Передачай программаш музыкальни антракти. 7.40—Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.35 — Шоана дукхаезача ашарий концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — Передачай программа. 15.00 — Литературни передача. «СалоIама минуташ» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 15.40 — «Сатирически хьалгIа тIа» яха радиожурнал. 16.00 — Москва. 16.30 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» яха радиовыпуск. 17.00 — Радиоладувгlархой заказах дола концерт (нохчий меттала). 17.30 — «Вай индустриальни мохк» (гIалгIай меттала). 17.45 — Ашараш. 18.00 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 18.30 — «Боккхой ашараш» яха радиогазета. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
18 январь

12.00 — Передачай программа. 12.05 — «Зорька» (гIалгIай меттала). 12.35 — Берашта. «Леча шайтIа» яха телевизионни фильм. 14.45 — «Знание» яха Iилманпопулярни кинопрограмма. 15.35 — ХIинзара хабарнаш. Кагирхой программа. 16.25 — Музыкальни пауза. 16.30 — Похалургйоацарий союз. Туркменски ССР. 18.00 — Художественни самодеятельноста республикански смотра чоахьаш беш дола концерт. Из фестиваль «Советски литературни искусства мастераш» яха кинопрограмма.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж).
Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахара, культураи, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта бахамий отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05012. Заказ № 318.